rh. 250, 251
A

ARCHA

sborník pro literaturu, umění, kulturu a život

XIX. ROČNÍK

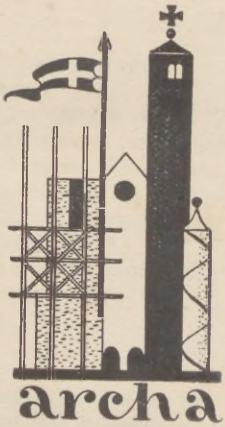

redaktor

Emanuel Masák

—

1931

Družina literární a umělecká v Olomouci

B

OBSAH

—

BÁSNĚ

Babler Otto F., přeložil básně F. W. Harweye, J. Tuwima, H. Belloca, H. v. Hofmannsthala, K. Illakowiczowny, A. Remizova, O. Picka, E. Ch. Dowsona
Bartuška Josef, Melancholická promenáda 44 – Krajina při Malši 116
Bauše Iwo, V soumraku víry 111
Belloc Hilaire, Balada Matce Boží Czenstochovské 47
Brabec Julius, Básníku Fr. S. Procházkovi k sedmdesátce 57 – Z nových básní 58 – Mrtvému srdci do památníku 129
Bratr Jiří, K jitřní 68
Busse Karel, Za horami 182
Děrda Frant. Boh., Návrat 33 – Zpěvy jeseně 232 – Melancholické ráno 316
Dohnal Frant., Slavkovské slunce 1
Dowson Ernest Christopher, Impoenitentia ultima 274
Fuchs Alfred, přeložil Mariánský hymnus Neznámého autora 313
Gajdoš Adolf, Z polské moderní poesie 249 – Z nových básní 281
Gałuszka Józ. Alex., Na březích věčnosti, Píseň písní, Pod prsty tvými 249
Gumilev Nikolaj, Moji čtenáři 263 - Dělník 314
Harwey F. W., Život je jako skvělý dům 15
Hofmannsthal V. Hugo, Balada zevního života 67 – Bez konce čas 104
Hruban Jaroslav, Vesna v jeseni 102, 186
Illakowiczówna Kazim., Marie 113
Karník Jan, Povzdech 101
Lenc P. O., Západ 226
Lipanský Jetřich, Slunce lásky Boží 115 – Setkání 253 – Černé růže 266 – Blíny 312 – Přeložil básně Michelangela Buonarrotiho
Michelangelo Buonarroti, Dvě madrigale 185
Nezbeda Vilém, Le soldat inconnu 308
Opasek Jan, Půlnoc 95 – Chrám 150 – Kalendář 170 – Šílená 286
Pecháček Met., Anděl strážce 32 – Poutník 305
Pick Otto, Večer 262
Remizov Alexěj, Anděl Zvěstovatel 165 – Adam 209
Rilke R. M., Národní píseň 120
Rusinek Michal, Invalida 252
Růžička Hynek Ch., Poslední akord 19 – Konec léta 282
Spilka Zdeněk, přeložil básně Nik. Gumileva
Střížovský, Zapomenout? 24 – Vina 56 – Z nových básní 85
Svatohor, Ze zpěvů skonání 16
Šerý Ant., Píseň samoty 188
Šubert Jaroslav, Letní klid 122
Šulc Jaroslav, Hřbitov v Jaktaři 34 – Májová píseň 128 – Přeložil básně K. Busse a R. M. Rilkeho
Tuwim Juljan, Píseň o radosti a rytmu 43
Wierzyński Kaz., O širošírá pole 253
Zegadlowicz Emil, Čím větší láska, tím těžší jest břímě 250 – Věčný tulák 250 – O ptactvu a lásce 251
Zima Václav, Ze sbírky „Gejzíry duše" 306

PRÓZA

Abraham a Santa Clara, Švec čili obuvník 114 – Advokát a právník 183 – Knihkupec 283
Babler Otto F., Moravská koleda 70 – Strom ze srdce 151 – Kdyby nebe papír bylo 236 – Zázrak na Ukrajině 238 – Bůh - hrnčíř 317 – Přeložil prózy Abrahama a Santa Clara, St. Georgeho, L. Marsauxa
Bauše Iwo, Vítězná oběť 25 – Tragická soliloquia 171 – Domov a cesta 70 – Povídka o tom, jenž ztratil a přece neztratil světlo 309
Bitnar Vilém, Sušilův překlad Fioretů 123
Děrda F. B., Vesmír na šesti rubínech 57 – Neznámá s košíčkem 121
Drkal Frant., Hodina před smrtí 48
Gasquet Maria, Smrt světice 227
George Stefan, Sny 225
Hanzelka Frant., Putování za kohoutem 35
Holý Prokop, Duchovní perly ze spisů F. W. Fabera 59, 141
Horák F. S., Angel Ganivet a jeho úsilí o duchovní obrodu Španělska 174 – Přeložil studii M. Legendra
Chroust Ant., Knihy Družstva s. Jeronyma 239 – Přeložil prózu M. Gasquet
Legendre M., Katolická idea v moderní literatuře španělské 254
Lipanský Jetřich, Fonte Colombo 139 – Fragmenty z idylické říše athoské 267 – Přeložil prózu R. M. Rilkeho
Marsaux Lucien, Ten, který nemiloval život 233
Novák Alois St., Leden v Římě 96 – Přece i on . . . 287
Pecka Dominik, Labyrint srdce a ráj světa 5
Rilke R. M., Píseň o spravedlnosti 269
Slavík Bedřich, Hölderlinův Hyperion 20 – Dílo smrti 69 – Filosofie literární vědy 130 – Z nové literatury o Březinovi 155, 241 – Lyrický profil V. Dyka 201 – Kniha, která nám chybí 240 – Otakar Bystřina 264 – Státní ceny pro umění slovesné 320 – Dva nové essaye O. Březiny 320
Slavík Jindř. M., Vzkříšení 66 – Legenda o neznámém světci 105 – Z říše zkamenělých snů (Jul. Pelikán) 167 – Poutník noci 221
Svoboda Jos. M., Poukázka 151 – Msgr. Ph. Dr. Ant. Breitenbacher 189
Štorm Břetislav, Vladařství Růže 87, 275
Vilinský V., dr., Rus se dívá na české lidi 211 – Mikuláš Gumilev 315
Zemánek Richard, Zátiší malíře Jos. Zamazala 38 – Brněnské výstavy 71, 152, 235, 322 – Jaroslav Král 117

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Arnošt Hrabal, Kristus pláče nad Jerusalemem – Pokušení sv. Antonína – U jesliček – Z růže kvítek . . . – Vánoční koleda – Svatá noc – Vánoční pozdrav
Jos. Zamazal, Pohled na Petrov – Zátiší s jablky
Jar. Král, Děvče s podnosem – Tři ženy
Julius Pelikán, Sv. Václav – Odevzdání – Opuštěná
Podobizny: P. Aug. Vrzal – Jan Vyhlídal – Dr. Ant. Breitenbacher
Obrazy v textu: Břet. Štorm, Kresby k románu 87, 93 – Iwo Bauše, Podobizna 171 – R. Zemánek, Panna Orleánská 227

ADOLF GAJDOŠ

Z POLSKÉ MODERNÍ POESIE

JÓZEF ALEKSANDER GAŁUSZKA
NA BŘEZÍCH VĚČNOSTI

Chodím po břehu věčnosti jako po břehu moře,
jež stále mé stopy vlnami omývá – –
Slyším, jak šumí ticho na věčné pláni Boží,
zářící perlami hvězd na mléčné dráhy hřívách – –

Marně napínám zraky do nekonečných dálí
nad potopou vod, za korábem Božích cest,
za bílou holubicí, letící nad vlnami
pro halouzku z olivy, vzkříšenou ratolest. – –

JÓZEF ALEKSANDER GAŁUSZKA
PÍSEŇ PÍSNÍ

Až budu žití své jak Písmo svaté
prohlížeti – jak sežloutlý pergamen staroby plísní,
nad tebou listy knihy rozevrou se samy –
života mého překrásná Písni písní! – –

Na matných zřítelnicích vzpomínkou zjevíš se mi,
jak světla v stříbrných květech oken když za mrazu tam
vzkvétly
v nejtišší svaté jitro Božího Narození,
jak do studentské světničky mé kdysi za mládí slétly.

JÓZEF ALEKSANDER GAŁUSZKA
POD PRSTY TVÝMI

Pod prsty Tvými, v dumání na strunách pravěků
položenými, jak na harfy chvějících se toninách
vstáváme, jak melodie snů Boha-Člověka,
jak zbloudilý v hvězdách žal – nokturno Chopina – –

A prsty Tvými v prach země se propadáme,
jak mrtvé listí na jeseň stromů haluzemi –
leč v smrti tichu, v žilách vzpoury símě máme,
jež na rukou Tvých jako živá krev se pění – –

EMIL ZEGADLOWICZ

ČÍM VĚTŠÍ LÁSKA, TÍM TĚŽŠÍ JEST BŘÍMĚ

Nesmírně znavený v samoty chvíli
opuštěn ode všech, na prospěch nikomu –
vidím, že cesty mé marně jdou k cíli,
toužíce v nezbadanou síň Božího domu.

Z věčnosti do věčnosti jdu! – v tom krátkém životě
mnohé mám shromážditi a velká má býti má píle –
rozdat se srdcím všem, zahořet v tesknotě,
bych mohl z mrtvých vstát kdys v lásky díle.

Jak Kryštof v proudu života nesu Boží dítě
uprostřed vln zpěněných vášní, rouhání člověka –
a vím, přátelé moji, že se mnou nepůjdete –
břeh, jak budoucnost – daleko! – přístav vždy v blízku čeká.

Nuže počkejte; – vrátím se jitřním jasem;
přijdu ulekanou rosou vonícího vřesu
a řeknu ve dnech nových tak prosebným hlasem:
pojďte, mí přátelé, dnes vás již přenesu.

Jednoho po druhém do zaslíbené země
ponesu vás, ne bez námahy a ne bez překážky;
čím větší láska, tím větší jest břímě –
není větších činů nad čin lidské lásky.

Ke konci mého samotářství na tom společném břehu
zazpíváme litanii v oslavu sbratření – –
tam ponejprve odpočinu v přímořském noclehu
před největší cestou – po níž již cesty není. –

EMIL ZEGADLOWICZ

VĚČNÝ TULÁK

Odkud to – odkud – srdce pověz mi –
přichází k tobě Boží vandrovní? –
– Od nepamětných věků, milionů let –
ráno přichází – večer zas jde zpět,
a my jen nocí žijeme vlastně,
budí se člověk – den v noci hasne;
vůči tajemství Božího činu
stojíme v chmurách, stojíme ve stínu,
a jenom někdy – někdy – až to divné –

lampka olejová v srdci zablýskne:
kdos srdce rozpálil a třesoucí se rukou
povznáší vzhůru nad naší mukou; –
v růžových prstech světlo zakmitá –
– jeden se druhého táže: – zdaž svítá? –
zdaž den se rodí v červánků loži? –
– mluvte – kteří jste paprsek uzřeli Boží! –
– to den se nerodí – svítání neplane: –
srdce zakvetlo ku srdcí obraně!
– – –
Všichni se hrnou jak můry k svíci,
zdraví, mrzáci, dalecí, blízcí –
a teskníci zastavují se v bolu
před květy světla zastavují se spolu;
tak světlem lásky všichni se tam hřejí
věříce v nitrech dobrou nadějí.
– – –
Srdce planoucí, zející svou ránu
obrať jen tiše na východní stranu –
– chvíle – a sluncem den svůj rozohní
od věků věčných Boží vandrovní.

EMIL ZEGADLOWICZ
O PTACTVU A LÁSCE

Srdce lidská – ó ptáci
rozdovádění, rozezpívaní! –
pro krásu vaší raçy
zůstanu s vámi.

Srdce vrabčí – sýkoří –
z dvou hrstí sypu vám plno:
tady jest slovo Boží,
tady obětní pšeničné zrno.

Žil, jenž za vás utrpení
snášel a stálé snáší strasti –
a celé jeho jmění:
ve měšci dukát lásky.

Však dukát ovládá davy –
ve věčně ryzím třpytícím se zlatě
každý den vzkříšení slaví,
a každý den tisíckráte.

MICHAL RUSINEK

INVALIDA

Pod městskou zdí modlím se tady,
můj Bože, k Tobě,
vzal jsi mi nohy obě,
Ježíši
zlatý . . .

Jak zapomenout chtěl bych rád
dne, jehož nechci vzpomínati –
pluk vytlučen byl do muže
bombami a granáty . . .

Kéž by ta pěkná, štíhlá paní,
jež denně kolem mne přechází,
nebloudila již po mé tváři
očima vzpomínání!

Ó Ježíši!
miliardy pohledů mne bijí,
vím dnes, co znamená
smutný zrak chodců,
když míjí
dřevěný můj vozík
ustlaný
na kolečkách
rukou poháněný

Ty pohledy
mne bijí jako kámen
každodenně,
jejž v oči posílají dolů ke mně.

Nechci, ó nechci, aby chodili tudy
a smutně nade mnou křivili huby
cestou do dancingů, barů,
kaváren, lupanarů . . .

Ať netrýzní mé duše více,
jsem pilot – invalida sice,
má bedra hadry kryjí . . .

Však nelitujte, kteří denně tudy jdete,
dobře jest mně na vozíku, všem rcete,
můj malý vozík rychlý jest jak stín
a od války – i na střevících ušetřím.

KAZIMIERZ WIERZYŃSKI

Ó ŠIROŠIRÁ POLE

Ó širošírá pole, pole,
hřbety záhonů a brázd žíly
a černozemní orná pole
v slunce, jež lásku pohroužily.

Svantovít dýchá, vstává vesna,
na mezích vane tajemný duch,
svět probouzí se jaře ze sna
uprostřed sadů bos chodí bůh.

Teplá, srdečná dobytka vřava,
pes v stádu husí skotačí,
z udíren křídla letí modravá
a dobře jest, až člověku jest k pláči.

A zdá se, později že zapadne
do ticha hvězd den práce a hloží,
že před chatu svou vyjde a dlaně
na svět šedivý Piast vloží.

**

JETŘICH LIPANSKÝ

SETKÁNÍ

Zachytil jsem tvůj jediný pohled
a hrdost zaclonila můj zrak
odešel jsem beze slova
vím, že tě nespatřím znova
v téže svěžesti a kráse
jaká to byla hrdost!
nebylo v ní pýchy
jen odevzdanost v osud?
Odplouvají dni
odplují léta
odpluje i život
a já ti neřeknu jediného slova
snad jen tvé pohrdání sklidím
nikdy tě již neuvidím.

M. LEGENDRE – přel. F. S. HORÁK

KATOLICKÁ IDEA V MODERNÍ LITERATUŘE ŠPANĚLSKÉ*

(Z knihy „Littérature espagnole")

VĚCI současné se jeví vždy obzvláště složité, neboť čas a zapomenutí více nebo méně oprávněné a kritika více nebo méně osvícená ještě nevykonaly svého díla. Ale je možné, že současná literatura španělská je složitá sama o sobě. Již jsme řekli, že je podle našeho mínění počátkem nového velkého období. Je ve svých počátcích jakýmsi súčtováním s romantismem. Abychom objasnili, na čem se zakládá obrození, o kterém promluvíme, budeme musit studovati některé autory – jak jsme učinili pro období zlaté – méně stručně než ostatní.

Jako vynikají mystikové v literatuře období zlatého, učenci v literatuře století 18., básníci lyricko-dramatičtí za romantismu, tak převládají ve slovesnosti konce 19. a začátku 20. století romanopisci.*

Román se vybaví z podružného postavení, které měl za romantismu, když se romantismus rozředí a ustoupí. Je to zpola cizinka Cecilie Böhlová z Faberu, Švýcarka zrozená z otce Němce a matky Španělky z Andalusie, která užívajíc jako spisovatelka jména Fernan Cabarello, dává literatuře španělské její první romány moderní. Psala romány nejprve francouzsky a německy, ale konečně se věnovala jedině Španělsku a především Andalusii. Fernan Cabarello byla katoličkou lpící na tradici a její dílo prozrazuje její přesvědčení, než chtěla si především počínati jako dobrá pozorovatelka španělské společnosti.

U romanopisců, kteří následovali, projevuje se dost značně mravní a náboženský zmatek Španělska století 19. a proti katolíkům, jako jsou J. M. de Pereda (1833–1906), A. Palacis Valdés (nar. r. 1853), Ricardo León (nar. r. 1877), shledáváme protivníky, jichž pověst a talent možno srovnati s oněmi a kteří jsou snad četnější. Je to takový Pérez Galdos, Blasco Ibañez, Péo Baroja, Pérez de Ayala. Ve sporu vlivů není nikterak jisto, že vlivy katolické zvítězí. Je vskutku nemožno, aby román právě tak jako poesie (abychom nic neřekli o druzích výlučně náboženských) vyjadřoval čistý ideál křesťanský. Necháme-li stranou některé náměty, jichž zpracování jest ostatně zvlášť nesnadné a choulostivé (příběhy mučedníků, svatých, výjevy ze života náboženského), nemůže romanopisec katolický, který zpracovává tytéž skutečnosti jako romanopisec nekatolický, projeviti svůj katolicismus leč snahou vyhnouti se vší lícni nezdravé a jakýmsi silným zdravím mravním, které obíhá v jeho díle (par une sorte de robuste santé morale qui circule dans son oeuvre). Proto pozorování velkého Palacia Valdésa je zároveň tak poctivé a tak dravé.

* Nadpis je od překladatele.

** Sr. Ed. Gómez de Baquero, El renacimiento de la novela en el siglo XIX. Madrid 1924. (Obrození románu ve stol. 19.)

Ale stává se také, že romanopisec katolický, aby ušel nebezpečím tkvícím v druhu vzdělávaném, omezí trochu úzce pole svého pozorování, nebo přenese do řádu společenského a co horší je, do řádu politicko-sociálního tuto starost udržeti v neporušenosti tradice, která není plodná leč v řádu náboženském a která ostatně všude, totiž všude, kde nejde o to, co Bůh sám ustanovil, se musí smířiti s obezřelou kritikou. Přes veškeren svůj talent neunikl Pereda zcela této závadě a jeho učený sloh sloučený s krajinským rázem jeho díla bezpochyby omezil vliv jeho ve veřejnosti španělské. S M. Richardem Leónem nabývá myšlenka katolická příchuti archaismu (prend une saveno plus accusée d'archaïme), která je bezpochyby příjemná malému počtu čtenářů příliš vybíravých, ale nebezpečná, protože vnucuje ostatním víru, že katolicismus je věc minulosti.

Je mnohem snadnější pro romanopisce neznati katolicismu nebo podkopávati jeho zřízení a myšlenky, které jsou od něho nerozdílné, než ho účinně brániti.

Křivdili bychom Pérezu Galdosovi, velkému a poctivému pozorovateli jako Palacio Valdés, kdybychom ho považovali za spisovatele, který soustavně potírá katolicismus ve svém díle románovém. Ale bylo by stejně marné tvrditi, že dílo španělského Balzaca neumenšuje u svých čtenářů sympatie pro katolické tradice Španělska. Nepřátelství ke katolicismu, více méně skryté, zvrhá se v omezené sektářství u takového Blasca Ibañeza a Pía Barojy, s pavědeckým nátěrem zřejmějším u spisovatele posledního. Blasco má aspoň silný temperament spisovatelský a zobrazil se skvělou pravdivostí svůj kraj valencijský; co se týče idejí, které vložil do nejapných pojednání šťastně zmírněných vynikajícím překladatelem francouzským Hérellem (viz na př. román „Katedrála", přeložený s názvem „Ve stínu katedrály" [Dans l'ombre de la cathédrale]), jsou hloupé; tato vlastnost jejich předem zabezpečuje každého ducha byť jen trochu vzdělaného proti jejich zhoubě, ale prozatím zůstává nebezpečná v zemi, kde lid, ba i třídy vedoucí ve svém celku se vzdělávají jen podle vadné všeobecné soustavy vyučovací a kde samo vzdělání náboženské zůstalo velmi zanedbáno až do doby zcela přítomné: dnes pouze některé duše apoštolské pozorujíce, že charakter náboženství státního čím dál méně respektovaný v tom, co má výhodného, je zhoubný tou měrou, jak uspává horlivost, starají se o nápravu této základní chyby.

S Píem Barojou sestupujeme pod úroveň Blasca, jenž na konci svého života začal zakoušeti, třebas to nebylo s hlediska náboženského, velikost národní tradice, kterou také Galdos opět nalezl ve svém posledním období. Žádný talent neskrývá už nebo neoslabuje sektářství a všeobecná obliba, která chce, abychom přes všecko uvedli zde p. Pía Baroju, se vysvětluje předpojatostí pseudovědecké neomalenosti, jež – pro jisté publikum – jest náhradou talentu. P. Pío Baroja chtěl ovšem sám určiti r. 1915 – v sdílném zápalu strachů předrážděných světovou válkou – své chování vzhledem k tradici španělské: „Věřím pevně, že se všichni republikáni, všichni liberálové, všichni revolucionáři, kteří mají strach z Němců, klamou. Myslím, je-li země, která by mohla roz-

drtit církev katolickou, že je to Německo. Je-li země, která by mohla navždy odstraniti starého Jehovu s jeho družinou proroků s nosy zakřivenými a jejich potomků, špinavých mnichů a farářů pedantických, je to Německo.

Je-li země, která by diskreditovala chvastounství parlamentarismu, je to Německo. Je-li země, která by udělala konec staré retorice, starému tradicionalismu španělskému, špinavému a neomalenému, svrabu semitskému a latinskému, je to Německo. Je-li země, která by nahradila vědou, řádem a technikou myty náboženské nebo demokratické a frašku křesťanské charity, je to Německo.*

Abychom řekli pravdu, p. Baroja se řadí stranou svou krajností. Takový Pérez Galdos lpí pevně na tradici národní a Blasco Ibañez sám se k ní konečně přimyká. To je něco, to je mnoho, vrací-li konečně, jak tomu věříme, národní tradice španělská vždy katolicismu jeho místo. Katolíci španělští – jako katolíci všech zemí – měli dokonce tou měrou, jak nebyli zcela věrni katolicismu (ale nikdo nemá práva hoditi po nich kamenem), svá obmezení a své chyby. Je přirozené, že tyto chyby patrnější v náboženství státním a v dobách úpadku, vyvolaly v zemi, kde duch nezávislosti je tak silný, mocnou reakci: odtud pochodí španělský antiklerikalism, jehož representantům bylo by nespravedlivo soustavně upírati upřímnost (to se samo sebou rozumí) a dokonce jakousi část prozíravosti; katolíci si musí vzíti víc než jedno poučení z útoků svých poctivých protivníků.

U takového Barojy přesahuje antiklerikalism samozřejmě meze reakce, kterou může vzbuditi nemírná horlivost politicko-náboženská, než nadto se přelévá v snahu protikatolickou a protikřesťanskou.

Na svou čest má „katolické Španělsko" protivníky jiné kvality, nekonečně umírněnější, jichž umírněnost by však byla pro ně hrozivější, kdyby se katolíci – tuhnouce v nesmířitelné obraně všech svých tradic, velkých a malých bez rozdílů – nesnažili uznat to, co může býti správného v kritice jejich odpůrců. Nebude to antiklerikalism, který si poznačí bod úspěchu, ale ovšem katolicismus ve chvíli, kdy průměrné katolické publikum španělské nepocítí rozpaků slyšíc odsuzovati krajnosti inkvisice a nepohorší se, bude-li zjištěno, že svatý Jakub nikdy nepřišel do Galicie.**

Mezi důstojnými protivníky třeba zvláště uvésti z romanopisců Ramóna Péreza de Ayala, jehož silný talent, solidní vzdělání a podstatné myšlenky, již potvrzené pozoruhodnými díly, dovolují očekávati ještě

* Uveřejněno v revui España v březnu 1915, přel. v Journal des Debats 3. března. P. Pío Baroja se dal oslavovati na Sorbonně, několik let po našem vítězství nad Německem.

** Poznamenejme zde, že by to musel být materialismus hodně pohanský, odpírati Compostelle právo ctíti zcela obzvláště svatého Jakuba. Nebylo nutno, aby byl sv. Jakub kázal v Galicii, aby tam později vítal zvonci poutníky, mezi nimiž není Francouze, který by neměl předků – a aby ještě přijímal ty, kteří zůstali věrni tradici jeho poutí.

mnoho. Pérez de Ayala, narozený r. 1880, mohl by se ještě rozvíjeti, byť byla jeho zralost sebe předčasnější, ale nikdo nemůže předvídati, kam dospěje tento samostatný a hluboký duch.

V divadle, kde jsou ideje všeobecně víc zjednodušeny než v románě, podíl tradice katolické je zajisté také menší. Se stanoviska katolického sem neklademe velkého José Echegaraye, který jsa učenec a vynikající inženýr, velkorysý politik vystoupil váhavě na divadle a vytvořil přece dramata romantická, než složil silná díla rázu sociálního.

Ještě žijící dramatik Benavente dostal jako Echegaray cenu Nobelovu a tím je dosti naznačeno, že jeho dílo není napojeno katolicismem. Benavente ovšem nepsal jako Echegaray kusů tendenčních; rádi bychom řekli, že je tomu zrovna naopak; skvělá konversace, kterou vytváří dialog jeho osob, je ve skutečnosti monolog skeptikův. Skrývá se v něm pod jemným výrazem cosi dvojsmyslného. Nedávno autor dosáhl s Pepou Doncelem úspěchu lichotě antiklerikalismu, a byv tím povzbuzen, předvedl jiný kus, který censor považoval za nutno zakázati.

Divadelní hry bratří Serafina a Joachima Alvarez Quintero jsou naopak naprosto zdravé. Neřeší velkých otázek ani se nevysmívají velkým idejím. Jsou nenáročné a stále roztomilé, to jsou kvality, které jim škodí v očích lidí přisuzujících si zvláštní práva na hloubku. Ale jejich skromnost a diskretnost samy jim zapovídají velké náměty a tyto hry katolíků netvoří divadlo katolické.

Bylo by snadné uvésti pro divadlo i román hojnost jmen autorů talentovaných, kdybychom se úmyslně neomezili na označení místa, které zaujímá idea katolická u spisovatelů nejlepších nebo nejtypičtějších. Bohatství současné literatury španělské je vskutku velmi veliké, a kdyby bylo třeba pro to důkazu, nalezli bychom jej v oboru poesie: neboť literatura, která vytváří ještě velké básníky, dokazuje tím samotným zároveň svou ušlechtilost a životnost.

Aniž vyjdeme z panství čisté kastilštiny, můžeme uvésti pro období, které probíráme, tři velká jména: Querol, Gabriel y Galán a Antonio Machado.*

Ačkoli Querol jest starší než oba ostatní uvedení básníci, nemusil přece býti směšován s romantiky, neboť není to romantická stránka tradice španělské, kterou představuje vyrovnaný a harmonický genius tohoto básníka, jenž byl také (v oboru železničním) výjimečným organisátorem a správcem. Querol je opravdu básníkem katolickým; ne že by byl skládal jediné, ba hlavně básně náboženské. Ale zápal jeho víry je u něho všude patrný a nikdo neopěvoval dojímavěji lásku v křesťanské rodině, která tvoří velkou mravní sílu Španělska a která je tím, co tento svět skýtá nejpodobnějšího lásce Boží, velebené velkými mystiky.

Gabriel y Galán, který byl učitelem, než se zasvětil polní práci, nemá

* Valencian Querol napsal mimo to krásné básně v nářečí valencijském a Gabriel y Galán, narozený na rozhraní Kastilie a Estremadury, v dialektu estremadurském.

s hlediska literárního té hodnoty jako Querol nebo Antonio Machado. Snad jinde než ve Španělsku bylo by nemožno uchovati ve formě tak prosté a tak lidové, jako je jeho, tolik ušlechtilosti a čistoty. Víc ještě než Querol, jehož poesie hledá svou inspiraci někdy ve vzpomínkách historických nebo vyvolává dokonce jména mytologická. Gabriel y Galán je básníkem katolickým. Také on opěval rodinu hluboce křesťanskou, rodinu selskou, nepřemožitelnou výzbroj velkého zemědělského národa španělského, v jejích pracích, v jejích radostech i zkouškách, jež jsou na tomto světě častější než radosti, ale nejsou s to zahaliti prospektivu radostí věčných. Gabriel y Galán není osamocen v literatuře, ve které víc než jeden velký autor nebyl tuze znalý pěstěné formy; není toliko básníkem katolickým a k tomu ve Španělsku, je po výtce katolickým básníkem, kterého vydal ponížený a velmi ušlechtilý selský lid španělský. Gabriel y Galán, narozený v r. 1870, zemřel předčasně v r. 1905.

Antonio Machado, na štěstí žijící, člen akademie španělské, je profesorem francouzštiny. Povahou svého ducha jako šíří své kultury je velmi rozdílný od Gabriela y Galána a rozličné duchovní rody španělské jsou stejně representovány v jeho poesii jako v románě a v ostatních druzích literárních. Ale ušlechtilostí a upřímností své inspirace i silou lásky rodinné, kterou tušíme toliko v diskretních předmluvách, ale která jsouc těžce zkoušena smrtí je zajisté v principu jeho čistého a jímavého smutku, tento podivuhodný spisovatel, jehož umění je tak přirozené a tak umělé, zaslouží, aby byl srovnáván s Gabrielem y Galánem pro to, co tvoří podstatnou hodnotu básníka právě jmenovaného pro velikost duše.

Proti básníkům třeba umístiti kritiky. Španělsko je příliš zemí básníků, aby bylo zemí ryzích kritiků; jsou jména, kterých jsme neuvedli mezi básníky a romanopisci, jsou tací, kteří jsou zcela hodni, aby byli v řadě těch, které jsme uvedli, i byli bychom je uvedli, kdyby nebylo nebezpečí, že je budeme charakterisovati předčasně. Kdežto čirá učenost a kritika jsou vskutku zastoupeny takovým Menéndezem Pelayem a Ramonem Menéndezem Pidalem, Juan Valero, hraběnka Pardo Bazánová a Miguel de Unamuno jsou romanopisci velmi vysoké hodnoty, zároveň pak učenci a kritiky, Juan Valero a Unamuno přizpůsobili divadlu originalitu svého talentu a Unamuno je básníkem, jehož verše podrží cenu.

Menéndez y Pelayo je velký katolík. Katolicismus nemá ovšem co činiti s prací ryze kritickou, ledaže je možno projeviti jeho vliv výběrem probíraných námětů. V době, kdy se narodil Menéndez y Pelayo, byly dosti oblíbeny legendy nepřátelské katolicismu a Španělsku ve světě učeném i v Španělsku samém, aby kritické úsilí kdysi vynakládané proti skutečnému nebo domnělému zneužívání moci katolicismu nalezlo hojnou látku pro opačné zneužívání moci a mohlo se jí zabývati.

Menéndez y Pelayo je učenec úžasně plodný. Vypudil ze všech oborů legendu protišpanělskou a protikatolickou a vykonal odklizovací práci (un travail de déblaiement), jejíž zdravé účinky daleko nejsou vyčerpány. Začal tento úkol se vším svým zápalem mladistvým a první vydání jeho „Španělské vědy" vyšlo, když bylo autoru teprve 22 let. Šlo

o to ukázati, jak bylo Španělsko pomlouváno, když z něho učinili zemi po výtce tmářskou. Dokazování, provedené s učeností na věk autorův úžasnou, je skoro příliš úplné. Menéndez zamýšlel ukázati, že španělský příspěvek i v zpracování věd řečených positivních je značný. Jeho učenost trochu zvětšila tento podíl, i je to u tohoto člověka tradice, jakýsi ústupek časovým předsudkům, který možno shledávati přemrštěným. Jsou ovšem solidní španělské příspěvky k zpracování věd více positivních, ale původní sláva Španělska v řádu vědeckém spočívá v tom, co vytvořilo ve vědách mravních. Mladistvé nadšení a snaha dokázati trochu příliš mnoho, sloučené s láskou k vlasti a víře nepřestanou oživovati namáhavou práci Menéndeza y Pelaya; jsou-li v tom nějaké malé závady, chvatnost, která se neuchyluje vždy k pramenům a spokojuje se (někdy) pracemi z druhé ruky, a jistá kořist ponechaná nebo dokonce poskytnutá protiútoku, tyto závady mohou býti velmi snadno napraveny pokračovateli a žáky, zmenší se jim velmi, srovnají-li je s výhodami, jichž jsou výkupným: jsou to půvab udělený námětům, jichž čistě vědecké zkoumání jevilo by suchost, přesvědčivé sdílení pravdy a dokonce i v sporných tvrzeních utěšující podívaná na přesvědčení upřímné, oddané a rozvážené.

Jakkoli jsou monumentální „Dějiny jinověrců španělských", jichž nové vydání Menéndez y Pelayo před svou smrtí připravoval, a „Dějiny estetických idejí ve Španělsku", jež obsahují devět svazků a nejsou dokončeny, netvoří leč velmi nepatrnou část prací, který velký učenec zasvětil tradici španělské a katolické a z kterých dlouho budou čerpati jeho odpůrci, ba protivníci nejvážnější solidní vrstvu své vědy.

Ramón Menéndez Pidal, nynější president španělské akademie, je také velkým učencem jiného ovšem typu. Ačkoliv je tvorba jeho bohatá, nedá se přece srovnávati co do hojnosti s tvorbou kritika předešlého, má však ráz dokonalosti, která se velmi zřídka smiřuje s mírou hojnosti. P. Menéndez Pidal neprojevuje svých osobních názorů ve svých pracích, které jsou přísně vědecké. Kdyby bylo třeba stůj co stůj utříditi autory, mohli bychom opakovati, když jsme promluvili o Menéndezu y Pelayovi, že jsou v kritice a historii jako jinde zastoupeny různé duchovní rody Španělska. Ale toto zjištění nesmí nás vésti k tomu, abychom neuznávali podstatnou pravdu: nežijeme už v době, kdy kritika vykonávaná bez úmyslu příznivého katolicismu byla snadno ničivá. Dílo takového Menéndeza Pidala je silně rekonstruktivní. Nejlepší práce spisovatelovy o legendách a o jazykových, literárních a národních počátcích Španělska vedou k závěrům nejen vědeckým, nýbrž i velmi lichotivým pro španělský patriotismus; a to je charakteristické pro novou dobu.

Juan Valera (1824–1905) a hraběnka Pardo Bazánová jsou známi především svými romány. Jsa příliš jemný pro širší kruh čtenářstva Juan Valera je jeden z nejdokonalejších spisovatelů literatury španělské. První a nejslavnější z románů Valerových, Pepita Jimenez, překládá problémy kasuistiky, o nichž autor jedná se vší jemností Andalusana a diplomata znamenitě vzdělaného. Kritické dílo Valerovo je hojnější

než jeho dílo románové. P. Gómez de Baquero, sám jemný kritik, tvrdí – když připomněl, že byl Valera srovnáván s Anatolem Francem, že tento spisovatel má více podobností s Voltairem; pro spisovatelské vlohy je asi přirovnání správné, ale má-li španělský spisovatel diplomat nějaký skepticism, není tento upřímný skepticismus jako u obou spisovatelů francouzských maskou licoměrného sektářství.

Hraběnka Pardo Bazánová (1858–1921) je považována Angličanem Fritzmaurice Kellym za nejlepší španělskou spisovatelku románů doby. To dokazuje aspoň, že rozsáhlé vzdělání a zjemnělý smysl kritický nezničily v ní schopnosti tvůrčí: zjev častější ve Španělsku než ve Francii. Budeme rozlišovati v jejím díle románovém, s p. Gómezem de Baquero, po epoše naturalistické období „mystického spiritualismu". Mohla změniti způsob tvorby, aniž se zvrhla a změna v tom smyslu, jak se provedla, projevuje nejen návrat k španělské tradici (kterou realismus nikterak neopouští), nýbrž i prohloubení této tradice.

Snaha vrátiti se k španělské tradici v její nejvyšší formě se projevuje způsobem ještě poučnějším u dvou spisovatelů, kteří dlouho byly širší veřejnosti evropské méně známí než autoři předešlí, ale kteří jsou podle našeho mínění nejcharakterističtějšími a nejpoučnějšími svědky duchovního vývoje současného Španělska: Angel Ganivet a Miguel de Unamuno.

Různosti mravní a náboženské orientace, kterou jsme zaznamenali v každém genru literárním, mezi rozličnými duchovními rody Španělska, vlnité kolísání tradice španělské od konce věku zlatého nalezají v obou těchto spisovatelích rozhodující vysvětlení. Každý z nich zakouší na sobě samém protivy, jimiž trpí Španělsko od více než dvou století; každý z obou jsa zastrašován duševním rozkladem, ve kterém vyrostl, hledá vášnivě pravou národní tradici; a z toho vyplývá u obou těchto autorů velmi rozličných temperamentů – s nesnází skoro nepřemožitelnou býti orthodoxně katolickými – rostoucí sbíhavost směrem k náboženské tradici jejich vlasti.

Ganivet se narodil r. 1865 v Granadě z otce původu katalonského a z matky, která měla mezi svými předky Andalusany i Kastilany, shrnuje tedy ve své osobě Španělsko. Ztrávil své mládí na vsi, jako by proto, aby se dal rodnou zemí jaksi lépe proniknouti, životní osudy pak učinivše z něho konsula žijícího v cizině pomohly mu ji lépe chápati a definovati. Ganivet zanechal dva velmi zajímavé romány, jedno drama, dopisy a essaye. Jeho první román „Práce neúnavného tvůrce Pía Cida" je svéživotopisem, kde obraznost autorova ještě přidává k tomu, co bylo neobyčejného v jeho životě; druhý „Dobytí království Maya posledním dobyvatelem Píem Cidem" kritisuje moderní systémy kolonisační a požaduje slávu Španělska jako národa kolonisujícího. Drama „Sochař vlastní duše" není tvořeno pro jeviště. Dopisy nejsou vydány leč z malé části; autor plýtva v nich originelními myšlenkami. Ale hlavním dílem Ganivetovým nebo aspoň nejpříznačnějším pro něho se stanoviska, na které se zde stavíme, je Idearium español (duch nebo tresť Španělska, je-li třeba překladu), které se představuje jako essay, ale má plnost velkých děl, o nichž bylo dlouho uvažováno. Dílo je dato-

váno z Helsingforsu v říjnu 1896; druhé vydání vyšlo v r. 1905. Ale tehdy byl už autor mrtev učiniv sám konec svému životu v Rize r. 1898, v roce, kdy choutky a žárlivost Spojených států proti Španělsku přešly z přetvářky v nejbrutálnější cynismus. Tradice španělská byla takto definována ve chvíli, kdy právě zakusila od ciziny nejprudších útoků. Ale útoky nepřítele vnějšího nejsou tak nebezpečné pro ně jako dílo vnitřního rozkladu, které pokračovalo od více než dvou století. Není to nízce hmotná síla Spojených států, která bude moci zvítěziti nad tradicí španělskou, obnovenou a nabývající opět víry v samu sebe. Vítězství Yankeeů přišlo příliš pozdě, aby se mohlo přeměniti v definitivní triumf.

V „Idearium" vidíme, jak se ve Španělsku z konce 19. mentalita hluboce katolická může ještě obejíti bez solidního vzdělání náboženského. Od první stránky své knihy Ganivet ukazuje zcela zmatenou představu o dogmatu Neposkvrněného početí, ale on aspoň touto knihou královsky otevřel cestu, kudy ti, kteří ho budou s celou svou duší následovati, s velkou odvahou naleznou opět celou pravdu katolickou. Ganivet, kterého uchvacuje představa života kontemplativního, mnohem vyšší pro něho než jiná a který neklade nic nad mystiky, tušil ve své příliš krátké existenci silně tuto pravdu.

„Idearium" je za mnoho zavázáno Miguelu de Unamuno, jehož články „En torno al casticismo" („Úvahy o tom, co charakterisuje Španělsko") vycházely od března do června r. 1895 v revui España Moderna a jehož dřívější rozmluvy s Ganivetem jistě přispěly ke geniálnímu vytrysknutí idejí Ganivetových.

Unamuno, narozený r. 1864 v Bilbau, to jest v zemi Basků, v jedné z krajin španělských, kde se tradicionelní katolicismus nejlépe zachoval, prozrazuje jako Ganivet náboženský zmatek Španělska na konci století 19. a mnohem více než Andalusan Ganivet hluboký neklid, který vyvolává podobný zmatek. Problém náboženský byl a zůstává pro Miguela de Unamuno problémem podstatným, ke kterému se stále vrací. Unamuno je vtělené bludařství; je neschopen spočinouti v pravdě dogmatické formule; mohli bychom říci, propůjčujíce mu svobodu užívati slov v jejich smyslu etymologickém i tehdy, když tento smysl zmizel, že má stesk po velkých bludech (la nostalgie des grandes erreurs); je mu třeba putovati bez překážek po světě duchovním (kompas řadí mezi překážky); ale věří také, že v každém autoru španělském, ať tomu chce nebo nechce, je nezničitelný základ katolicismu. V tom myslíme, že má pravdu, tak dalece pravdu, že všecka hodnotná literatura španělská, ta, která lpí na tradici španělské, je literaturou katolickou.

Ústředním dílem Unamunovým je zajisté spis „Tragický pocit životní u jednotlivců i národů", který dovršuje mnoho essayí dřívějších a ohlašuje nejlepší věci z těch, které nalezáme v jistých dílech pozdějších.*

* Zvláště v díle „Agonie křesťanství", jehož titul u Unamuna souhlasí se zálibou v etymologiích, na kterou jsme právě upozornili, ale v duchu p. Pavla Ludvíka Couchouda, který jej vnukl, je slovní hříčkou, určenou k tomu, aby

Je nápadné, že prohloubení náboženské zkušenosti přivádí u Unamuna oslabení ducha protestantského nebo aspoň jansenistického, který je tak patrný v jeho prvních dílech, a korrelativní posílení cítění katolického, jež je hodnověrněji katolické. Tendence k bludařství se projevuje ve tvrzeních, jako „nevěříme s rozumem ani dokonce nad rozum, nýbrž ovšem proti rozumu".*

A nejobyčejné náboženské vzdělání autorovo, v němž živly velmi rozdílné původem a také jakostí zakročují mnohdy způsobem neočekávaným, směřuje brzy k tvrzením velkolepé plnosti katolické, brzy k podivným bludům, jako je možnost „zbožnění" Svaté Panny v katolicismu.

Nespravedlivé pronásledování, jehož byl Unamuno obětí se strany vojenské diktatury, s kterou se tak neprozřetelně ukázal solidární příliš velký počet katolíků, nemohlo zajisté vésti k upokojení duchovní krise tohoto člověka, který tragicky, ale věren sobě rozmnožuje krisi Španělska samotného. Ale přes to přese všecko zůstává Unamuno schopen povznésti se ke klidu: ještě před pronásledováním se strany diktatury zajisté, ale v poměrech již velmi bolestných složil svou báseň o „Kristu Velazquezově", která cele září čistým světlem, bez mraků a bouří, s vysokých vrcholků katolického spiritualismu.

To ovšem nikterak nestačí, abychom si dovolili předběžně rozhodovati o vývoji ducha tak žárlivého na svou svobodu a tak neklidného pouhou perspektivou odpočinku, ale když jsme viděli v Unamunovi velkého albatrosa bouří, které rozkladem tradic zlatého věku otřásly katolickým Španělskem, nevyjdeme z obou skutečností konstatujíce současný návrat Španělska k těmto tradicím dávno přerušeným.

**

OTTO PICK – přel. O. F. BABLER

VEČER

K svému srdci se skloň,
poznej, že cítíš ještě;
za svědka povolej večer
a do noci vrhni svůj cit.

byly objasněny způsobem rozhodným náboženské dějiny lidstva. Víme, že p. Paul-Luis Couchoud objevil jinde, že Kristus vůbec neexistoval.

* Uved. dílo (vydání španělské), str. 196.

NIKOLAJ GUMILEV – přel. ZDENĚK SPILKA

MOJI ČTENÁŘI

Starý dobrodruh v Addis – Abbebě,
vítěz nad mnoha kmeny,
zaslal mi po černém kopiníku
z mých veršů sepsaný pozdrav.
Poručík jakýs, jenž křižníky řídil
pod ohněm dělové palby,
celou noc na vlnách jižního moře
zpaměti přednášel básně mé.
Muž, jenž uprostřed davu lidí
zastřelil císařského posla,
přišel mi stisknouti ruku,
poděkovat za moji poesii.
– Mámť čtenáře silné, zlé i veselé,
z nichž mnozí stříleli slony i lidi,
umírali žízní v poušti,
mrzli na kře věčného ledu –
všichni vždy věrni planetě naší,
té zemi silné, veselé, zlé.
Nosí mé knihy v brašně u sedla,
čtou je ve stínu palmových hájů,
zapomínají na tonoucí lodi.
Já neurážím čtenáře neurastenií,
neponižuji duševní vlažností,
neunavuji mnohoznačnými narážkami
na obsah snězeného vejce.
Leč chvílí, kdy kolem hlav hvízdají koule,
kdy lodi se bortí pod vlnobitím –
těch chvílí učím je nebáti se.
Nebát se a činit, čeho je třeba.
I když žena s překrásnou tváří,
nejdražší v celém tom světě,
řekne: „Nemám vás ráda,"
učím je, jak se usmáti zas,
odejít a již se nenavracet.
A když přijde jejich poslední hodina,
kdy rudá mha hustě obestře zrak,
pak dovedou v mžiku se rozpomenout
na celý drsný a přec milý život,
celou tu blízkou a zázračnou zem –
poté se slovy smíření na rtech
bez bázně povstati před tváří Boha
a klidně přijmouti rozsudek Jeho.

BEDŘICH SLAVÍK

OTAKAR BYSTŘINA

(23. V. 1861 – 18. VII. 1931.)

VE SBÍRCE povídek *Na vsi*, jež vyšly jako knižní prvotina r. 1889, řadí se věrovanský rodák Otakar Bystřina (Ferdinand Dostál) k průkopníkům moravské venkovské povídky. Autorův zájem poutá především slovácká dědina Súchov, kde v letech 1882–1887 prožíval veselou kroniku mládí, později zachycenou v Súchovské republice. Cyklus povídek Ze Súchova a více méně autobiografický Filipov zachycují Bystřinův smysl pro malebnost a slovní prostotu. Nenáročné příběhy o lásce dvou lidí, o nevděku a neúctě dětí k rodičům, o bídě selského lidu a zatvrzelosti bohatého poslance střídají se s líčením nálady při sbírání lidových písní nebo při bloudění zasněženou krajinou. Obrázky jsou nahozeny s mladistvým roztesknění, jemuž chybí psychologické zdůvodnění. Krajinný a kmenový svéráz moravského Slovácka, který zřetelně vystupuje na př. při popisu pouti u sv. Antoníčka v povídce Filipov, je zvýšen dialektem. Smysl pro dramatický spád, který si Bystřina přinesl z domova jako syn hospodského, uplatňuje se v tragickém Rodinném příběhu a v typickém Cukrovaru. Obě povídky jsou vzaty z rodného kraje. V řadě postav, seskupených okolo rodiny Frýbortů a stavby svárovského cukrovaru, vyniká starý Frýbort a Blaťák. Zástupci dvou různých hanáckých generací, z nichž jedna bezohledně lpí na půdě, pro jejíž zachování ničí celou rodinu a druhá úsilovně se snaží vyrovnati všemu novějšímu. Tragický příběh o Frýbortově paličatosti ukazuje možnost Bystřinova uměleckého zvládnutí látky. Autorův výraz při krytických životních situacích selhává. Jeho místo je v dovádivém líčení rozmarných historek. Na nich se nejlépe uplatňuje jeho nevšední schopnost pozorovatelská a populární talent vypravěčský.

Všechny tyto vlastnosti jsou ztělesněny v líbivých *Hanáckých figurkách* (1890). Soubor povídek došel takové obliby, že vypravování Brablenčí chaloupky, přepsané Al. Hlavinkou po věrovsku, pojal Fr. Bartoš do své Dialektologie. O životě na Hané před čtyřiceti lety podává kniha autentický obraz. Její předností je Bystřinův humor, s jakým dovede psáti o zvycích i nezvycích soukmenovců. Hanácká rozvaha, sebevědomí, pracovitost, zbožnost, dobrosrdečnost i pravdymilovnost jsou zachyceny v různých komických situacích. Škádlivé historky většinou vypravovány v hospodě. Odtud jejich nenucený tón. Kromě prací, rozvedených pro zajímavý detail, jako na př. povídky O Fábišovi, Společňata, Jak Věrovští Ječmínka našli atd. jsou pro autora nejpříznačnější Brablenčí chaloupky a Na pouti. Žertovné povídání strýce Chalánka náleží bezprostředností a věrným dialektickým záznamem k nejživějším povídkám Bystřinovým. Temperament dostupuje originálnosti ostře vyhrocené. Povídka Na pouti tlumočí strýcem

ADOLF GAJDOŠ

Z NOVÝCH BÁSNÍ

NÁVRAT ZTRACENÉHO SYNA

Tvé bolesti jsem se musil dotknout
Tvých zjitřených ran
než uvěřil jsem v Tebe

V zahradě getsemanské jsi mne Pane zřel
již zoufati
hledal jsem sebe

Tisíckrát zrazen a tisíckrát zapřen
sebou a lidmi
marnými touhami

Jež člověka přec ku životu víží
zrak svůj jsem vznes
tam o pomoc

Ježíši k Tvému kříži

Otče náš
jenž vládneš nebesy
a nad námi
posvěť se jméno Tvé
buď vůle Tvá . . .

PÍSEŇ JITŘNÍ

Každého rána jsou otevřena nebesa,
červánky ozáří slavnostně trůn boží,
na křídla ptačí vážeme lístky s pozdravy
poutníkům, které s úzkostí a dary čekáme
a modlitbu k Pánu a Stvořiteli . . .

Každého rána odlétají sivé holubice,
každého rána zobáčky do oken nebes klovou,
každého rána se klaní boží slávě,
o ratolest míru se stromu naděje
pro lidi na zemi prosíce . . .

Každého rána zas ratolest zvadne,
každého rána jedna z duší chřadne,

každého rána vzlétá holubice,
každého rána k nohám Pána padne . . .

HŘBITOV

Pokojnou smrt dej nám jako sen tichý,
mrtví nechť zde v míru odpočíváme
ve stínu thují tvé posvěcené líchy,
ó, Pane!

Krvavým růžím dej vykvésti nad rovy
zapomenutých a nech je svým teplem v pokoji ztlíti,
svou láskou mechem zarůst dej okovy
trapného žití!

Mrtvolným pachem prolni naši duši,
očistnou lázní v jasmínu vůně křehké
do květů vtěl nás pukajících růží
a dej nám, Pane, odpočinutí lehké!

**

HYNEK CH. RŮŽIČKA

KONEC LÉTA

Jde smutek krajem . . .
Z rozoraných brázd
a zbylých strnišť chladný vítr lká. –
Mně před chvílí kraj zdál se býti rájem –
teď píseň pohřební tu babí léto tká . . .

Z nádhery květů sladká vůně zbyla;
kdes v koutku srdce ozývá se žal,
obloha v dálce s horami se slila
a v lesích tiše někdo zaplakal . . .

Paprsky zchladly, zazářily stráně,
poslední plamen krásu těla žhne,
tajemný smutek nabízí ti rámě,
jako by smrti přicházely žně.

A léto jde . . . kams do dálky se ztrácí,
nadarmo srdce rozechvělé touží . . .;
do duše dávné vzpomínky se vrací . . .
a podzim tiše za tebou se plouží.

„Buď vítán, příteli! Zdáš se býti v dobré náladě," potřásaje hostu pravici, vítal jej Sansovino.

„Však jsem nebyl před chvílí," začal Romano, usedaje na nejbližší kozu. „Teprve nyní, při vzpomínce na vše, nemohu se zdržeti smíchu."

„Honem vypravuj!" pobízeli všichni. „Co je příčinou tvého veselí?"

„Událost, která se přihoditi může jenom malíři. Poslyšte! Před několika dny objevil jsem na ulicích Říma krásnou modelku . . ."

„Sansovino objevil dvě," vesele vskočil do vypravování Juliova Peruzzi.

„Objevil jsem modelku ke svému nejnovějšímu obrazu, jenž představovati má Maří Magdalenu. Seděla mně ochotně několikráte. Dnes dal jsem si nejvíce záležeti, neboť jsem tvořil hlavu světice. V nejpilnější práci slyším hrozné rány na dveře dílny, kterou pro jistotu vždycky zastrkuji závorou, provázené hlasem ještě hroznějším: Otevřte, nebo dveře vypáčím! Modelka zbledla a vyjekla poděšena: Rány Spasitelovy, to je můj ženich! Rány na dveře byly stále prudší a modelka mne se sepjatýma rukama prosila, abych ji někde ukryl nebo jí pomohl na ulici, aby ji ženich nespatřil. Nezbývalo mně nic jiného než ukončiti práci tak brutálním násilím přerušenou. Otevřeným oknem pustil jsem přestrašenou modelku do dvora, z něhož druhým domem dostala se na protilehlou ulici. Potom jsem otevřel a pustil dovnitř rozzuřeného řezníka. Přál bych vám spatřiti scénu, když zle v mé dílně žárlivý ženich řádil. Herkulovský ten chlap chtěl mi dílnu rozházeti, že prý v ní skrývám jeho nevěstu, že ji chci svésti a poskvrniti. Dlouho to trvalo, než se mi podařilo jej uklidniti. Odešel, láteře a vyhrožuje."

„Jsou to trampoty s modelkami. Tuto žena Jakubova chce manželi pro modelky rozbíti Evropu," pravil Peruzzi.

„Nejlepší je pracovati z hlavy, bez modelek," posteskl si Sansovino.

„To nejde. Fantasie se vyčerpá a člověk chtěj nechtěj musí se ohlédnouti po vzoru. Bez modelek dovedl pracovati jenom ten podivín Michelangelo," vykládal Romano.

Při zmínce o Michelangelovi zmínil se Sansovino znovu svým druhům, že čeká návštěvu mistrovu.

„Snažně jsem ho prosil," vykládal, „aby přišel se podívat na Evropu a poradil mi, neboť setkávám se při práci na sousoší s nemalými komposičními obtížemi. Kdyby sousoší před kritikou Michelangelovou neobstálo, jsem hotov je přepracovati nebo začíti znovu."

„Proč chceš závoditi s nejslavnějšími a tebe schopnějšími?" bodl da Sangallo.

„Proto, poněvadž závodě se silnějšími sebe, pokračuji. Kdybych však konkuroval se slabšími, bral bych se ve tvorbě nazpět."

„Než nevím, zda by ti Michelangelo poradil, kdyby nás tu všechny takto zastihl," projevil obavu Peruzzi.

„I poradil. Dělá to rád a těší ho, když je jako znalec požádán o kritiku. A chvalitebným je u něho, že kritisuje spravedlivě a nestranně," začal ze zkušenosti vykládati Romano.

„Vypravoval mně o tom kníže Chigi, na jehož vile jsem pracoval

s Rafaelem. Ve chrámě Panny Marie della Pace namaloval Rafael, jak je vám známo, několik Sybil. Pokladník knížete Chigi-ho, pod jehož patronátem byl řečený chrám, dal předem Rafaelovi 500 „skudů". Když byla práce skončena, šel si Rafael pro doplatek. Pokladník však mu nechtěl již nic vyplatiti pravě, že práce jest již dostatečně odměněna. Rafael řekl proto pokladníku, aby si dal nějakým umělcem práci a cenu díla odhadnout a ihned mu navrhl Michelangela, domnívaje se, že tento jeho sok odhadne obraz nízko.

Když Michelangelo přišel k Sybilám, ptal se ho pokladník nač cení hlavu první Sybily. Sto „skudů", odpověděl Buonaroti. A třetí, čtvrté i další oceněny rovněž na sto „skudů".

Kníže zvěděv o kritice Michelangelově, poručil ihned pokladníkovi, aby vyplatil Rafaela, řka: „Bude-li si chtít dáti malíř zaplatiti i za šat Sybil mimo hlavy, nestačí mně na to ani celá pokladna."

„To bylo šlechetné jednání od Michelangela," podotkl da Sangallo a žádal vyprávějícího, aby mu vysvětlil, proč Michelangelo se tolik hněval na Rafaela.

„Proto, že Rafael byl dítětem štěstěny, že byl všemi milován a zasypáván již jako jinoch růžemi vděku, úcty a přízně, kdežto Michelangelo svíjel se ve svých touhách a plánech, pochybnostech a skepsi jako spoutaný Prometheus," zakončil Romano, když někdo zaťukal na okno dílny. Všichni mínili, že přichází Michelangelo. Než byl to Benvenuto Cellini, známý sochař a zlatník. I on se divil, že u Sansovina tak četná společnost pohromadě, a jsa vyzván, aby pověděl, odkud přichází, vyzpovídal se.

„Právě jsem odevzdal svatému Otci kalich, který jsem pro něho tepal. Bohatě mne odměnil. Cestou z Vatikánu stavil jsem se v dílně Michelangelově, kdež jsem zastihl umělce v ponuré náladě. Seděl na mohutném bloku asi tak jako jeho prorok Jeremiáš na stropě kaple Sixtinské. Snil asi zase o svém obrovském náhrobku, který nepřízní osudu nemůže provésti a dokončiti. Nejvíce as žehrá na dědice Juliovy a špatné vykládání jeho závěti. A rád mne neviděl, že jsem jej vyrušil."

Co je do besedy veselých umělců, když jí scházelo víno. A rovněž paní Laura neukázala se dosud s žádoucím občerstvením. Sansovino v duchu žehral na svého žáka, kterého přece poslal do hospody, a zdvihl se, aby sám se postaral o zlepšení nálady svých hostí. Ale nebylo toho třeba, neboť Lancia hrnul se do dílny s objemným soudkem a několika číšemi.

„Malé občerstvení pánům umělcům posílá hostinský z „Trentuna"; má dnes jmenoviny a zdarma dává trochu albánského."

Nikdo nemusil umělce pobízeli, aby hostinskému provolali slávu.

V brzku perlil se zlatožlutý mok v pohárech a všichni souhlasně litovali, že dosud nevešel do dílny čekaný Michelangelo.

Při jméně sixtinského umělce vzpomněl si Cellini, že se mu Michelangelo zmínil, že hodlá navštíviti Sansovina. Tento domlouval zlatníkovi, proč to neřekl hned, jak přišel. Předmětem hovoru stal se nejdříve soudek vína a hostinský z „Trentuna".

„Přátelé, stojí to za to, abychom připili na zdraví štědrého našeho hostinského. Je proto k nám asi tak pozorný, že jsem mu nedávno poslal sošku představující opojeného Bakcha se vzkazem, aby mne ji příležitostně zaplatil vínem. Již jsem několik soudků z jeho sklepa vyprázdnil."

„Za číši dobrého vína dal bych svůj život," pravil Romano a hluboce se napil.

„Já bych jej nedával tak lacino, ježto můj život stál mne mnoho práce, odříkání, bojů a utrpení a nejvíce naučil jsem se vážiti si života v tom hrozném plenění města Říma," poznamenal Peruzzi a na žádost Romanovu jal se vypravovati několik historek, z nichž za zaznamenání stojí okolnost, která mu zachránila život.

„Španělští vojáci pokládali mne za přestrojeného boháče a proto mne spoutali a drželi v zajetí, dokud bych se obrovskou sumou nevykoupil. Nemaje však ani vindry, spoléhal jsem na Boha. Když jsem jednoho dne namaloval vojenského velitele, poznali, že jsem malíř, který je vždycky chud jako žebrák, a propustili mne na svobodu. Prchal jsem z Říma, abych se co nejdříve dostal do Sieny, ale na cestě byl jsem přepaden, oloupen o vše i o šat a přišel jsem do Sieny v pouhé košili. Tak jsem z jednoho trápení přišel do druhého; než přece jsem byl rád, že jsem aspoň život zachránil."

„Lépe na tom, než ty, nebyli ani kardinálové del Monte, Bartolini, Pucci a Giberti, kteří chyceni byli od drancujících vojínů a zavřeni do Cancellerie pod trestem oběšení na Campo dei Fiori, nezaplatí-li obrovské výkupné. Zoufalým vězňům pomohl na svobodu kardinál Pompeo, jenž opil vojíny, kteří je střežili. Vězňové pak v noci svatoondřejské prchli komínem," vypravoval da Sangallo.

„Byly to tenkráte hrozné okamžiky, když jsem z hradu Andělského střílel z kusu na Bourbona, jejž jsem také dobře mířenou ranou před branou di Santo Spirito skolil. Po plenění města dostal jsem tasemnici a tolik jsem zkusil, že jsem myslil, že má poslední hodinka odbila. Lékaři mně nemohli pomoci, proto jsem si pomohl sám. Přišla na mne náhodou hrozná žízeň, že jsem najednou vypil velký džbán vody, která jedině mně pomohla; tasemnice ze mne vyšla a já byl opět zdráv jako rys," spěchal něco ze svých zkušeností uplatniti Cellini.

„Nejhorší při tom bylo, že vlastní občané Říma byli spolčeni s nepřítelem. Nejdivočeji si počínal Jan Coloma, který vnikl do Vatikánu a spal v papežském loži, dav se zváti papežem Janem XXII. a schválil německým vojákům, aby v kapli sixtinské udělali konklave a sesadili v něm papeže Klimenta a za hlavu církve nastolili Lutera," posteskl si Sansovino.

„A já v tom strašném roce pozbyl hodnou a věrnou ženu Olympii. Stala se obětí soldatesky jako Lukrecie Bianchi. Když ji chtěli znásilniti, vytrhla se vojákům a dýkou v záňadří uschovanou se probodla; následovala příkladu oné antické Lukrecie," zahořekoval da Sangallo a zhluboka si povzdechl.

Za hovoru popíjeli umělci pilně víno, až Sansovino upozornil, že je

nutno ponechati v soudku nějaký doušek pro Michelangela, který již netrpělivě byl očekáván.

„Michelangelo, mistře Jakube, vínu mnoho neudělá," pravil Cellini.

„Chápu jej, neboť kdo nemiluje společnost, ženy, smích a zpěv, ten nemá rád ani víno," poznamenal Peruzzi.

„Nesmrtelný Rafael byl jiný člověk. Společnost, ženy a víno cenil nade vše," pochválil Romano.

„Však proto také dočkal se jen krátkého věku, kdežto střízlivý Platonista Michelangelo táhne to už k sedmé desítce."

„Není to však hezké, když umělec je takový samotář a podivín. V Římě je nazýván Buonaroti: pevností nepřístupnou útoku."

„Jeho vnitřní utrpení jsou asi hrozná. Vypravoval mi jeho veliký přítel Cavalieri, že mu Michelangelo píše psaní tak drtivě bolestná, z nichž vyzírá, že stále hledá nějakou útěchu za lásku k ženě, které se mu nedostává," pokračoval v dialogu s Romanem.

„Kdo pochopí nitro podivínského umělce, které proniknuto je takovou hrůznou antipatií a odporem vůči ženě, které se úzkostlivě vyhýbá ve své tvorbě, v níž zná jenom tělo muže."

„Ale zato je zná tak důkladně a nenašel by se na světě druhý, jenž by znal anatomii těla lidského tak jako on."

„Není divu, vždyť již za mládí nic jiného nedělal, než studoval mrtvoly. Sedal celé noci v umrlčích komorách a kreslil svaly mrtvol, kterých pouze užíval za své modely. Při vzpomínce na takovou zálibu jezdí mně mráz po zádech. Daleko krásnější a příjemnější je užívati živých modelů."

„Jinak však je Michelangelo veliký lidumil a apoštol lásky. Nedávno probděl celou noc u svého nemocného sluhy a o své příbuzné stará se jako o své děti. Ve svém bytě chová pelikány, ony poustevníky pouště mezi ptactvem, o nichž je řeč i v Písmě svatém."

„A co tomu říkáte, přátelé, že na stropě kaple sixtinské mezi dvaceti muži Atlanty není ani jediné ženy?" otázal se Cellini, který chtěl hovor vrátiti znovu tematu „Michelangelo a ženy".

„Malby kaple sixtinské není možno pochopiti. Jenom uvažte, že na malbách Michelangelových není ani kříčku, ani stromečku, jenom samá šeď a za ornamentiku slouží umělci samá těla – těla mužů," upozornil Peruzzi.

Umělci ještě drahnou chvíli hovořili o Michelangelovi a když již pomýšleli na odchod, nemohouce se umělce dočkati, vstoupil do dílny Buonaroti a beseda dostala se na nové koleje.

II

„Buona salute!" pozdravil malíř kaple sixtinské a poněkud nevrle rozhlédl se po přítomných. „Zdá se mně, že to zde nevypadá jako v sochařově dílně, nýbrž spíše jako v hospodě."

Přítomní povstali, srdečně nového hosta uvítali a vybídli jej, aby posadě se nepohrdl číší albánského.

„Nemiluji vína, ani společnosti," pravil Michelangelo usedaje.

„Jest nám to známo a právě jsme zde mluvili o vás a o vaší záhadné povaze," ujal se věci Peruzzi, který největší zájem vždy o Michelangela projevoval.

„Příliš mnoho se o mne v Římě starají; není mně to právě milé," pravil Buonaroti.

„Kdož by se o vás nezajímal, o nejslavnějšího umělce světa?"

„Nemám rád lichotek a nechci, aby se o mně mluvilo a zvláště ne v mé přítomnosti. Raději vypravujte, co nového ve světě umění a písemnictví."

„Zdali tedy již víte, že první zlato z Ameriky objevené Kolumbem je právě na cestě sem do Říma?"

Umělci žádali o bližší vysvětlení.

„Královna španělská darovala první zlato, které došlo z nového světa, jako obětinu Panně Marii na pozlacení kasetovaného stropu chrámu u Panny Marie Sněžné, na němž jsem pracoval se svým bratrem Julianem. Nemohla věru udělati lépe," vypravoval da Sangallo.

Nato obrátil Michelangelo řeč na stavbu velechrámu vatikánského a tázal se Peruzzi-ho, jak stavba pokračuje.

„Vázne to, mistře Michelangelo."

„Štěstí, že to vázne; neboť výše to nepřivedete při tom svém pláně."

„Co tím míníte, mistře?"

„Nic jiného, než že stavíte slabě. Myšlená kupole nikdy nebude se moci postaviti na slabé Bramantovy pilíře."

„Vždyť Bramante počítal dobře a napravovati nic se nedá."

„Nechci ani, aby se napravovalo."

„Nasadil jste mi červa do mozku, mistře Michelangelo."

„Čím dříve sesílíte pilíře, tím lépe pro vás i pro stavbu."

„Ale probůh, jak zesíliti hotové pilíře?"

„Zazděte všechny výklenky a kaple v pilířích! Bramante při svém plánu nepomyslil na to, že by musil kostelník půl dne prohlížeti chrám s jeho výklenky, není-li v nich skryt nějaký poberta nebo zamilovaný párek, aby mohl zavříti chrám."

Peruzzi podíval se zkoumavě na Michelangela a zamyslil se. Zatím Sansovino požádal Buonaroti-ho, aby si prohlédl Únos Evropy a poradil, zda je na sousoší třeba nějakých oprav.

„Je vše v pořádku; jenom je třeba ubrati býku trochu v týle, aby byl správný poměr hlavy ke krku," pravil Buonaroti, když si sousoší důkladně prohlédl.

„Tento motiv by se lépe vyjímal na plátně nežli v mramoru," prohodil Romano.

„Nikoli!" odporoval Michelangelo. „Plastika je nejdokonalejším odvětvím umění, které zobrazuje tělo a předměty. Plátno nemůže podati tělo celé, jak je Bůh stvořil; je odkázáno jenom na část ležící bezprostředně před naším zrakem."

„Mistře, vy kladete příliš velkou váhu na tělo a zanedbáváte krásu přírody; ta jednostrannost škodí snad celku," odvážil se pronésti svůj názor Romano proti pojetí umění Michelangelem.

„Vrcholem veškeré krásy je lidské tělo, zmítané titánskou duší, již proniknout a sebe tvorbou její promítnout, obral jsem si za svůj životní cíl," odrazil útok tvůrce titanského vůdce Israele-Mojžíše.

„Ale řekněte nám, mistře Michelangelo, když tak horujete pro krásu lidského těla, proč zřídka nebo lépe nikdy netesáte z mramoru ženy, které nesporně mají hezčí tělo než muži," chytil Cellini mluvčího za slovo.

„I to má svou příčinu," praril Buonaroti a odmlčel se.

Ale Cellini dorážel dále a tázal se Michelangela, zda někdy použil ku svým dílům modelek.

„Nikdy!" zněla kategorická odpověď. „Mé umění není z tohoto světa a vůči ženě mám své vlastní názory."

„Já zase pro hezkou ženu bych všechno dal i své umění."

„Jsi mladý, nezkušený bouřlivák! S léty teprve přicházejí myšlenky hodné člověka a umělce."

„Mistr Michelangelo přenáší veškerou svou lásku na mladé hochy, jak se mluví v Římě," udal stavitel Peruzzi nedávný římský klep o samotářském umělci.

„Řeč lidu málokdy shoduje se s pravdou; ježto hochů nemiluji, nemám jich ani ve své dílně jak žáky."

„Právě toho nejvíce litujeme, že nechcete svým uměním založiti slavnou italskou školu sochařskou a malířskou, ve které byste dále žil," pravil Sansovino.

„Nemožné! Mému umění nelze učiti; to se musí žíti, jako je prožívám já s krvavým potem na čele a zoufajícím srdcem v hrudi," poznamenal Michelangelo a měl se k odchodu.

Než novou otázkou zaskočil jej Romano, jenž s názory Michelangelovými nesouhlasil.

„Povězte nám, mistře, miloval-li jste někdy nějakou ženu?"

„Láskou k ženě jsem neposkvrnil dosud svého srdce."

„Však ona vás najde! Vždyť se říká, že láska přichází na každého, když ne v mládí, tož jistě ve stáří."

„U mne bude již asi vyjimka."

Romano tázal se dále Michelangela, zda někdy nějakou ženu políbil třeba jen bez lásky, v žertu nebo náhodou.

„Ani tím jsem se neprovinil; hřích polibku netíží mého svědomí."

„Ale s chuti bych se zasmál, kdyby tak ta nemoc lásky a hubiček přišla na vás, mistře Michelangelo, co nejdříve."

„Doufám, že se tak nestane; avšak zanechme již marných řečí!"

„Nuže, řeknu ještě jednu větu a potom udělám puntík. Jaké pak pokání bych vám, mistře, směl uděliti, kdybych já nebo některý z nás přistihl vás při líbání ženy in flagranti nebo i později?"

„Není zde možno mluviti o pokání, poněvadž hřích takového druhu je naprosto vyloučen."

„Než kdyby přece?"

„Já bych vám, mistře Michelangelo, navrhl pokání; smím?" vmísil se otázkou do dialogu Sansovino.

„Abych již od vás měl pokoj pro ty ženy, ven s tím!" s úsměvem hlesl Buonaroti.

Sansovino se postavil a vážně jako nějaký prorok, který vidí do budoucna, pronesl svůj návrh.

„Kdyby mistr Michelangelo políbil ženu, za pokání musil by se až po uši zamilovat a psáti milostné verše jako patnáctiletý jinoch."

Několikerý výkřik souhlasu a nadšení zabouřil dílnou. Romano rozjařen tázal se nepřítele žen.

„Přijímáte, mistře Michelangelo?"

„Musí-li to býti, přijímám," pravil Buonaroti a podal všem ruce na potvrzení žertovné úmluvy a pokročil ku dveřím, v nichž se srazil s Martinem, sluhou kardinála Hyppolita z Medici, který hluboce se ukloniv a pozdraviv vykládal, že hledá Michelangela, jemuž by málem byl vletěl do náruče.

„Tady jsem; oč běží?" tázal se posla Buonaroti.

„Poslal mne k vám Jeho Eminence kardinál Hippolit Medici se vzkazem, že přivedl s sebou z Areza do Říma nadaného mladého malíře Vasari-ho, který byl vaším žákem ve Florencii a jehož jste prý měl tolik rád. Vasari hoří touhou vás spatřiti. Chtěl jíti zrovna se mnou, než kardinál ho nepustil, řka, že bude na to dosti času, až se vrátím a oznámím, kde právě dlíte. Byl jsem u vás v dílně, kde mně sluha pravil, že jste u mistra Sansovina."

„Můj milý Jiří v Římě!" v nadšení zvolal Michelangelo a s láskou vzpomněl kadeřavého, třináctiletého chlapce, který se v jeho dílně učil kresliti před sedmi lety, a obrácen k Sansovinovi pravil: „Půjdu hned ke kardinálovi, abych ho shlédl."

„Mistře Michelangelo, neodcházejte, zůstaňte ještě mezi námi; vždyť jsme ještě ani nevyprázdnili soudek s albánským. Vasari může přijíti sem; alespoň uslyšíme, co nového na severu," prosil Sansovino.

Když k jeho prosbě přidali se i ostatní umělci, svolil, že krátký čas s nimi ještě pobude a Martina vyzval, aby si pospíšil a Vasariho přivedl do dílny Sansovinovy mezi umělce, těše se, kterak jediného svého milovaného žáka přitiskne na svou hruď.

„Hned tady bude, vždyť palác Medici je nedaleko," pravil Martin a odkvapil.

Michelangelo usedl a jal se druhům vypravovati o mladém snaživci Vasarim.

„Ani nevíte, jak jsem měl toho hocha rád; těším se věru na shledanou s ním. Jistě hodně vyrostl a se změnil. Snad ho ani nepoznám? A jak byl neobyčejně nadaný. Mohu se přiznati, že k nikomu jsem nepocítil tolik náklonnosti jako k němu."

Buonaroti ožil a umělci nepoznávali v něm zatrpklého samotáře.

I vína se napil a veselým žertům zlatníka Cellini-ho se zasmál.

Po chvilce družného hovoru a veselé zábavy bylo zaťukáno na dveře.

„Vstupte směle," zvolal Sansovino.

Dveře se otevřely a na prahu stál sličný mladík, hledě v rozpacích na Sansovina i veselou společnost u něho shromážděnou. Michelangelo

domnívaje se, že to je Vasari, vyskočil, sevřel hosta do náruče a hlučně jej políbil.

„Můj Jiří, dobrý hochu, poznáváš mne? Já tebe nepoznávám. Buď vítán! Jak jsi vyrostl, jak jsi se změnil. Obejmi mne a líbej mne přece!"

Host vymanil se z obětí Michelangelova a v údivu se představoval.

„Nechápu, mistře; za koho mne pokládáte? Nejsem Jiří, jsem modelka mistra Jakuba, Veronika Sallusti."

Michelangelo byl ohromen.

„Veronika? – Modelka! Není možná!

„Ano, je to má modelka, mistře!" pravil Sansovino.

Ještě se neprobral Buonaroti z úleku a soudruzi z překvapení, když po zaťukání rychle vstoupil do dílny nový příchozí – rovněž mladý hezký muž.

„To je Vasari!" zvolal Benvenuto Cellini.

Michelangelo, aniž by zkoumal pravdivost zvolání umělcova, vyskočil a vřele objal hosta a vtiskl mu polibek na rty.

„Za to teď jsi to ty, můj Jiří, mladý příteli!"

„Proč mne líbáte a nazýváte mne Jiřím? Jmenuji se Tullia Borghi a sedím modelem tadyhle mistru Sansovinovi," pravila modelka v mužském přestrojení.

Umělci propukli v prudký smích a jásot. Michelangelova tvář se však zachmuřila, na čele mu naskočily dvě žíly a udeřiv rukou do stolu žádal Sansovina o vysvětlení a zadostiučinění, domnívaje se, že podivný ten žert byl na něho úmyslně nastrojen.

„Odpusťte, mistře, vše vysvětlím. Obě jsou mé modelky a v přestrojení přicházejí k vůli mé ženě Lauře, která jest velice žarlivá," prosebně pronesl Sansovino.

„A proč jste mne hned neupozornil?"

„Sám jsem jich hned nepoznal," omlouval se Sansovino.

Vtom ozvalo se nové zaťukání na dvéře.

„Snad to není ještě třetí modelka?" vyprskl smíchem Cellini.

Zatím do dílny vstoupil skutečný Vasari a po úkloně se tázal přítomných: „Jsem zde v dílně mistra Jakuba Sansovina?"

Michelangelo přistoupil blíže k jinochovi a nedůvěřivě si jej prohlížel. Nechtěl se do třetice ukvapiti.

„Jsi Jiří Vasari nebo zase modelka?"

Vasari padl Michelangelovi kolem krku a volal:

„Což mne již, můj drahý učiteli, neznáte? Jsem váš Jiří, jejž jste učil ve Florencii kresliti."

Nyní mohl si dopřáti Michelangelo objetí a polibků do syta bez obavy, že by líbal a objímal opět nějakou ženu v přestrojení.

Umělci zatím naplnili číše albánským vínem a bouřlivě připíjeli na shledání dvou přátel Michelangela a Vasari-ho.

Do přípitku zvolal vesele stavitel Peruzzi: „Ať žijí modelky, první ženy mistrem Michelangelem políbené!"

„Ať žije láska Michelangelova!" vzpomněl v přípitku úmluvy dříve uzavřené Cellini zároveň s Romanem.

„Jaké to přípitky, mistře Michelangelo? Vy milujete, vy líbáte ženy? Vždyť jste byl vždy jejich úhlavním nepřítelem," s údivem tázal se Vasari.

„Zůstanu jejich nepřítelem i na dále!" důrazně pronesl Michelangelo.

„Chyba lávky, mistře! Je tu úmluva a pokání za polibek ženy," připomněl Cellini.

„Ďas vzal úmluvu i pokání!" zahřešil Buonaroti.

„Vždyť jste líbal ženy, modelky a zrovna dvě," pravil Romano.

„Čest žádá, abyste splnil podmínky," upozornil Peruzzi.

Nitrem Michelangelovým zachvěla myšlenka i touha zároveň, aby se pokusil hledati útěchu a klid svého stáří u ženy, která by jej milovala a jemu zcela rozuměla. Proto mírně a resignovaně pravil k Peruzzi-mu: „Tak mně najděte ženu, která by mé lásky byla hodna, abych ji mohl při svých šedesáti pěti letech milovati."

A samo nebe poslalo mu ženu, která oblažila jeho stáří a nahradila mu všechna zklamání dřívějšího života.

Do dílny Sansovinovy vstoupila oděna skromným, tmavým šatem Viktorie Colonna, hledajíc mistra Sansovina. Chtěla shlédnouti sousoší Evropy, které u něho objednal její přítel.

Vstupující vznešená žena učinila na Michelangela hluboký dojem. Dříve než mohl Sansovino Viktorii přivítati, předešel jej Buonaroti nedočkavou otázkou. „Kdo jste, vzácná paní?"

„Viktorie Colonna, vdova," pravila kněžna a dlouhým pohledem zadívala se Michelangelovi do tváře.

Teprve nyní zmohl se Sansovino na uvítání kněžny a představil ji svým druhům jako slavnou básnířku a filosofa.

„Dovolte, vzácná kněžno, abych vám políbil ruku, která psala do knih myšlenky, které jsou tolik podobny myšlenkám mého čela," pravil Michelangelo a s velikou úctou poněkud neohrabaně políbil Viktorii ruku.

„Kdo jste, mistře?" tázala se kněžna jemně mu ruku vytrhnuvši.

Michelangelo otevíral ústa, aby vyslovil své jméno; než Sansovino jej předešel.

„Vzácná paní, tento můj nejpřednější host jest nesmrtelný náš umělec, Michelangelo Buonaroti, chlouba Italie."

Tvář Viktorie zazářila. Znovu podala ruku Michelangelovi, který ji delší chvíli podržel ve své.

„Vy jste mistr Michelangelo?"

„Jsem, vzácná paní kněžno, Michelangelo – osudem tolik pronásledovaný."

„Dovolíte-li, posadím se na chvíli," pravila kněžna a posadila se do lenošky, kterou jí galantně přistrčil Romano, aby pokračovala v hovoru.

„Znám již, slavný mistře, poněkud vaše osudy. A netajím se tím, že částečně přivedla mne sem do Říma i touha shlédnouti vaše slavná díla, o nichž jsem tolik slyšela."

„Vy jste přišla do Říma k vůli mým dílům? Nejsem věru hoden takové pocty."

„Všichni jsme vašimi dlužníky a kdo neviděl ve svém životě plody a tvorby vašeho štětce a dláta, není celým člověkem."

„Eh, tvorba má mně mnoho štěstí nepřinesla. Kdybych se byl stal řemeslníkem, snad bych byl šťastnější."

„Ale nikoli slavný," poznamenal Romano.

„Co do slávy, když koupiti si ji musíme za cenu zoufalých pochybností, duševních bojů a svrchovaného odříkání," trpce pravil Michelangelo.

„Nejdříve se chci podívati do sixtinské kaple," pravila Viktorie.

„V ní bych byl téměř oslepl a malba stropu odvedla mne od nejkrásnějšího mého snu."

„Kterým je zajisté hrob papeže Julia, velkého vašeho přítele i trýznitele. Na jeho sochy se těším nesmírně. Jak jste s ním daleko, mistře?"

„Není dosud hotov a nikdy hotov ani nebude. Právě ten ztrpčil a otrávil můj život nejvíce. Nehodlám snad již ani na něm pracovati."

Viktorie vidouc, že Michelangelo s nechutí mluví o své tvorbě, odbočila v hovoru na jiné pole a jala se vypravovati, že hodlá se nadobro usaditi v Římě.

„Manželi svému jsem dosloužila ku hrobu a proto chci jeseň svých let věnovati Bohu, poesii a filosofickým rozjímáním."

„Slyšeli jsme, vzácná paní, o vás, s jakou láskou a obětavostí pečovala jste o svého zraněného a nemocného manžela, který si vás vždy tolik vážil," poznamenal da Sangallo, aby zalichotil.

„A ještě více jsme slyšeli o vaší práci a zásluhách na poli filosofie," přidal chvály Peruzzi.

„Četl jsem, vzácná paní, některé z vašich spisů a byl jsem jimi tolik zaujat," pravil Michelangelo.

Než nyní zase kněžna si nepřála, aby se o ní mluvilo, a proto vyzvala Sansovina, aby jí ukázal „Únos Evropy". Po jejím prohlédnutí usmála se na Michelangela a pravila: „Usídlila jsem se v klášteře sv. Ducha, odkud nemám daleko, slavný mistře, do vaší dílny. Dovolíte mi, abych vás směla někdy navštíviti?"

„Moje dílna je vám stále otevřena, ač dosud jsem ji nikomu neotevřel, jedině velkému a vzácnému příteli, papeži Juliovi. Z každé vaší vzácné návštěvy budu se velmi těšiti."

„Přijdu tedy co nejdříve a doufám, že i vy, slavný mistře, poctíte mne návštěvou u mého, byť i prostého krbu ve zdech klášterních."

„Nevím, zdali budu míti tolik odvahy."

„Jen přijďte a pohovoříme si o záhadách tvůrčích duchů a moudrosti Platonově."

„A o ideách, skrytých v Písmě," dodal Michenlangelo, jenž znovu políbil kněžně ruku, když se měla k odchodu.

Totéž chtěli učiniti i druzí umělci. Než Viktorie hbitým krokem opustila dílnu a s prahu s úsměvem kynula Sansovinovi nechtíc, aby ji vyprovázel.

Po jejím odchodu zvolal Romano nadšeně: „Mistře Michelangelo, tu je žena, kterou ke stáru posílá vám nebe, abyste ji miloval."

Cellini zatím naplnil číše posledním vínem a vyzval přítomné, aby

připili dnešní besedě a zvláště mistru Michelangelovi a Viktorii Colonně, vdově.

„Ať žije nesmrtelný Michelangelo!" zaburácelo dílnou jsouc doplněno ještě hřímavějším: „Ať žije Viktorie Colonna, jeho pozdní láska!"

Tak nebo podobně započala láska stárnoucího Michelangela k Viktorii Colonně. A jí děkujeme za krásnou kapitolu v životě velikého umělce, v níž čteme o jeho veliké platonické lásce ke vznešené vdově, která dokonce dovedla nadchnouti starce, aby napsal celou sbírku sonetů a mezi nimi i mnohý sonet milostný.

**

MET. PECHÁČEK

POUTNÍK

Šel Mistr nocí. Stanul u mých vrat.
Číms jak rosa vlhkem voněl jeho šat.

Co slyšel jsem? Byl v domě mém snad šum?
To nevím sám. On míjel dům, můj dům.

Jen z temna noci zněl mi kroků hlas,
jak v šlépějích by jeho dlel můj čas . . .

A přišel z jitra. V růžích vstával Den . . .
Mé oko tížil těžký sen, můj Sen . . .

Šel cestou dál. Co minul, byl můj dům.
Mou duši nechal v pospas snům, mým snům.

Je poledne. Vál v klasech větru van.
Já chrpy žal, kde, věděl snad jen Pán.

Až podvečer, když den se nachýlil,
jsem potkal poutníka. Snad sám to Mistr byl . . .

On kráčel mlčky kolem ztichlých vrat,
jak váhal by, dál jít či zaklepat.

Leč stanul přec a vešel tiše v dům . . .
Mou duši anděl nesl k nebesům . . .

VÁCLAV ZIMA

ZE SBÍRKY „GEJSÍRY DUŠE"

MONOLOG SRDCE

Sny mládí těžké jsou a člověk s nimi potácí se životem
jak koráb znavený, jenž vyplul v širou dál:
sny mládí těžké jsou a snílek s bázní ukrývá je v srdci svém,
by nad nimi se jednou hořce vyplakal.

A tu si srdce plaché vzpomíná, jak život cestou divnou šel,
jak u vod mdlých se skláněl nad svým obrazem,
jak cizí nepřítel mu pyšné hráze vzdoru v cestu nastavěl
a jak se zakymácel jejich nárazem.

A srdce plaché – samotám jež zvyklo – v sladké touze sní:
o novém Jaru, které přijde – Vítěz – v žáru žhavých dní,
o kráse ženy, skrývající v sobě netušená tajemství
a čekající plodnost radostných a svatých Lásky nové žní,

té Lásky nepoznané, která srdce ohřívá a žhne
jak slunce zemi – milenku svou – v jasné poledne,
o cíli dalekém, jenž v dáli láká tuláka,
o zemi ztracené pro duši Lásky věčné pytláka . . .

Mé srdce hýří spektrem barev neznámých,
v něm jasné dni se rozzařují téměř celý rok –
a proto prchám v ticho klidných samot svých,
kde srdce mé si klidně může pět svůj monolog:

Sny mládí těžké jsou a člověk s nimi potácí se životem
jak koráb znavený, jenž vyplul v širou dál:
sny mládí těžké jsou a já je hladím v plachém srdci svém
a tak rád Radostí a Láskou bych se rozplakal.

ŽIVOT

Na širém moři života mého tak často vichřice duje,
do hlubin tajemných srážejíc stavbu mých snů.
Na širém moři odvážná malá loď duše mé bázlivě pluje,
hledajíc den, jenž by Světlem svým zastínil Tmu.

Uprostřed divokých vln, jež se o skály trčící tříští,
uprostřed vírů, jež lákají tajemnou propastí svou,

duše mé loď se jen potácí, neznajíc osudy příští,
přece však věříc vždy v překrásnou Zemi nám zaslíbenou.

Unášen divokou vichřicí prudkého žití,
kormidlo lodi své pevně jen držím a ujíždím vpřed,
tam, kde má Láska zří Maják, jenž do dálky svítí.
tam, kde je Počátek, Konec i Střed.

BALADA

Do noci okno jsem otevřel –
do noci tiše jsem zřel.
Měsíc mne světlem svým vábil
a já ho neslyšel.

Do tmy jsem upřeně díval se,
tajemné ruce jsem zřel,
volaly, lákaly – bílé –
a já jim rozuměl.

Bílé ty ruce mne volaly –
cítil jsem tu jejich moc,
slyšel jsem zoufalé jejich
volání o pomoc.

A já jsem neváhal více již,
hlubinu noci jsem zřel,
měsíc kdes zaplakal v dáli
a já ho neslyšel.

CHVÁLA ITALIE

Jak ohař větřící já k tobě jsem se plazil,
ty, Svatá, požehnaná zemi Víry, Lásky, Naděje!
V tvé náruči já – tulák bludný – hledal asyl
a spěchal k tobě přes rmut života a sněhů závěje.

Tvou jižní krásou divokou já omámený,
tvým sluncem spit jak včela na jaře – já člověk severu –
tvá jitra vítal jsem, tvůj sladký úsměv ženy
a hořce plakal nad příchodem zkrvácených večerů.

Tvá města zřel jsem, Obry stavitelské pýchy,
a dlouho v němém úžasu jsem hleděl na věčný tvůj Řím,
na dlažbě chrámů klečel, smuten světa hříchy,
kde k Tobě, Bože, vysílal jsem modliteb svých žhavý dým.

A v svaté závrati, když krajem tvým jsem bloudil,
já stal se zajatcem a vězněm prudké, horké lásky tvé,
o kterou každým krokem u tebe jsem loudil
a po níž volal jsem a lkal a žíznil v hloubi duše své.

Ó zemi touhy mé, jíž srdce krví bije,
v níž hudba Mystického Vítěze vstříc všemu světu zní,
v níž Petr – Skála věčně s Církví svatou žije,
v níž prapor Boží přes ďábelský odpor vlaje slavnostní!

Ó zemi, plodná hroby Svatých mučedníků,
nad jejichž heroismem Víry zaráží se v hrdle dech,
jen přijmi nepatrný věnec našich díků,
ty zemi královská, jež na sever mne provázíš i v snech!

**

VILÉM NEZBEDA

LE SOLDAT INCONNU

Na zčernalý rám
Kristus hlavu klade.
Je opuštěn a sám.

Tady je jiný svět.
V slzami skropeném věnci
mžiká chrysantém žlutý květ
a výkřikem se nese v šíř a dál.

Všechny zvony v plango rozhoupal.
Hlas zvonů
  kvílících,
  prosících,
  hrozících,
  modlících
je poplach milionů . . .

  Mohyla míru . . .
  Symbol míru . . .

Tobě
v době,
kdy fialky vadnou,
dáváme na rov
vzpomínku prostou.

IWO BAUŠE

POVÍDKA O TOM, JENŽ ZTRATIL A PŘECE NEZTRATIL SVĚTLO.*

ŘÍJNOVÉ odpoledne přechází v soumrak... Odkládám knihu zaujat tím, co se odehrává právě na západním nebi... Vlní se tu celé moře barev a žhoucích odstínů, vábí to tam v ústí zlatých slavobran, rozpínajících se nekonečnou řadou až kamsi na dno zelenavých hlubin éterných vstříc zářné sluji démantů, střežené žárem oslnivých plamenů... Chladná čistota tohoto zření zařezává se přímo do duše jitříc zde dávnou ránu, drásavou touhu opustit navždy tento lžisvět matných představ a podlých intrik a vejíti tam, kde končí toto vezdejší *zdání*, hroutí se v bezdno pomalované kulisy pouhých jevů a otevírá sféra skutečnosti, *Absolutno*...

Ale světlo mizí...!... Slunci se zdařilo jakoby jen s krajním napětím posledních sil vyprostiti se na okamžik ještě z hustého závoje oblak, aby tu náhle zasaženo zákeřnou ranou temných mocností se rozkrvácelo po celé šíři obzoru, zatím co strašidelné zašelestění větru provází okamžik, kdy celý obraz mizí sražen v černý jícen bezhvězdné noci...

Epilog dramatu? Aneb teprve počátek v té odvěké hře na schovávanou, honbě světla s tmou, jejížto *dualistický ráz* je podkladem již nejstarších mythů pohanských národů...?

Medituji uprostřed rozprostřevšího se šera a na mysli mi tanou slova, jež jsem byl právě četl:

Dne 27. července r. 1656 v židovské obci amsterodamské na *znamení duševní smrti* vyobcovaného Spinozy byla tu po řadě uhasínána všechna světla, až tonula nakonec synagoga *v úplné temnotě*...

A před očima tane mi i zároveň zjev psanců, jak je zpodoben na velmi působivém titulním obrázku svazečku, odkud jsem vyňal tento citát. Zříme zde rušnou scénu z amsterodámské ulice, motiv, upomínající na slavné olejomalby, kde zpodobovány episody křížové cesty Páně... Není tu však podán v celé drastičnosti snad jen *konflikt duchovní povahy* nad rmutným proudem pudů, uražené ješitnosti, ohrožených zájmů hmotných, konflikt vrcholící v umučení těla; zde bije v první řadě do očí *dualismus* vyrovnaného filosofa, jevící se v celém zjevu Spinozy, kráčejícího se svou knížkou v neochvějném klidu a koncentraci před *typickou* skupinou svých souvěrců. Jsou to amsterodamští židé, zfanatisovaní svojí pověrou a záští, a tak je zříme shýbající se či zase vzpřimující, hledající potměšile poblíž ležící kámen či vztahující rámě s výrazem odporu k osobnosti, převyšující svým duchem tak neskonale jejich mrzkou havěť...

* Dr. Vlasta Melicharová: *Pokušení Barucha Spinozy*, Hist. novela 1632–1932; Praha 1932; nakl. A. Neubert, 8⁰, cena 11 Kč.

„Anathema sit! . . . Proklet ve dne i v noci, proklet když uléhá, proklet když vstává, proklet když přichází, proklet když odchází . . . Ať nikdo z věřících se mu nepřiblíží na vzdálenost menší 4 loktů a neodváží se čísti list jím psaný nebo diktovaný . . ."

Dramatický moment, jenž nadchl spisovatelku, aby přispěla i ona svým uměním k vykreslení portretu *osoby i myšlenkového díla* Spinozy, ducha v dějinách jistě aspoň tak významného, aby k nastávajícímu *annus Spinozanus byla naše veřejnost informována.* Hledisko spisovatelky *není sice vyjádřeně katolické,* ale způsob, jímž svého hrdinu podává, je natolik vzdálen ira et studio, že se zdá místy přecházet idealisticky spíše k ponětí křesťansko-asketickému, i když se to děje třeba i zcela neprogramově . . .

Nuže přihlédněme již k problému a navštivme s autorkou onen nábožensko-myslitelský svět amsterodamských potomků dávných židovských theologů . . .!

Deus sive natura! Bůh jest ve všem a vše je v Bohu! Sladká – mírná pohoda východních krajů dala vznik té myšlence . . . Ve stínu oranžovníků, s něžnou kulisou sněhobílých mešit a minaretů, zvedajících se jako útlé šíje labutí, plovoucích v ultramarinové modři teplých nebes, tam za vlády pohádkovitě dobrých chalifů vysnili si arabsko-židovští mudrcové naivně sensualistické učení o Bohu, jenž je se vším ve světě totožný. Tam, kde se jevila tvář země tak laskavou a lidé hodnými, čeho bylo ještě třeba?

Optimistická éra! Ztracený ráj lidstva! . . . Svatá slepota vůči Satanu a jeho všudypřítomnému dílu zkázy! . . .

Ibn Ezra učí: Bůh je ve všem a všechno zase v něm . . .

A Hasdai Crescas: Tělo boží je materií světa . . .

Biblické sečlověčťování Jehovovo je prý jen snižováním Jeho neobsáhlé, výsostné povahy . . .

A tak to jde stále . . . Není nutno *hledati,* stačí se jen *dívat* a jsme spojeni se svým Stvořitelem . . . Jaká to *racionalisace* (sit venia verbo), jež hýbe dnešním světem ve věcech duše! . . . Žel, život je tak složitý, nevystačí se naň pouhým schematem . . . *Nelze mu věřiti,* i když se nám presentuje s nejnevinnější tváří . . . A to činí právě nás, *katolíky věřícími* . . . Náš život je pouze *přípravou* . . . Náš Otec sídlí na nebesích, orientálně židovský bůh Spinozův na této *zemi.*

Člověk přicházeje na svět není ani dobrý ani zlý, pouhá to amoeba asimilující i disimilující z hrůzyplně sladkého *nekonečna* všech *možností* dobra i zla . . . Pro nás *nemůže* být boha totožného *se světem,* boha tkvícího immanentně i v každé *ménědokonalosti, boha nesvobody* v otázce volby mezi dobrem a zlem, a tak jsme nuceni nebohého jubilanta odsouditi k . . .? Nové exkomunikaci ve *tmy* duševní smrti? . . . Nikoli, pouze *k nové revisi* jeho *Filosofie* . . .

Jak líčí spisovatelka vývoj této snivě-racionalistické duše?

Již jako dítě Spinoza odstrkovaný za svoji vrozenou dobrotu a lásku k lidem začíná lnouti vždy více k *předmětům neživým,* ke kamenům i rostlinám, které se mu osvědčily být lepšími přátely než tito . . .

Kdykoli lidé rozryli jeho nitro, kdykoli je rozkolísali a naplnili zlými vášněmi, vyběhl Baruch z otcovského domu . . . A oddávaje se celou zjitřenou svojí duší dojmům vnějšího světa, znenáhla se uklidňoval, vždyť panoval ve všem tak očividně pevný řád! V indické mystice je to vyjádřeno pozorováním, *že i* nejmenší zrnko vrhá svůj stín. Zdá se, že nebylo na nic a na nikoho ve světě zapomenuto . . . A tak bývalo Spinozovi, jako by jeho osobní hoře se rozplynulo v niveč, on splýval se všemi věcmi vůkol a bylo mu jako by mu tyto oplácely jeho důvěru tím, že vssávaly jeho osobní starosti a bolesti . . . Ani v synagoze za nejslavnějších bohoslužeb nepocítil nic takového, ba i když ho ben Manasse ve škole přede všemi chválil . . .

Nepřipomíná toto líčení Schoppenhauerovu metodu vnímání Platonových ideí v neinteresovaném pohroužení se v názor předmětna, v němž pak rozdíl vnímajícího a vnímaného, t. j. subjektu a objektu mizí . . .? V onom čistém zření umlká prý aspoň na chvíli nenasytný hlad *vůle,* člověkova to pekla . . .

Jestli v tomto bodě snad trochu *anticipovala,* líčí autorka přesto dále věcně úplně věrně vývoj židovského myslitele. Zmiňuje se o pronikavém vlivu monsieura Descartesa na tehdejší svět a mladého Spinozu, jenž se jím dal opojiti do té míry, že přehlédl některé podstatné stránky jeho soustavy, na př. onu, že Bůh stojí *mimo* svět, a doplňuje jeho teoriemi o neúprosné zákonitosti světa svou intuici. A tak ponenáhlou synthesou dojmů z dětství, školských vědomostí moudrosti arabsko-židovských mystiků a nakonec mladé ještě tehdy vědy nabývá uceleného názoru na veškerenstvo: Bůh je nezměnitelným pořádkem, udržujícím svět od nekonečnosti do nekonečnosti. Vše vyplývá z Jeho nejvyšší moci jako z povahy trojúhelníka, že jeho vnitřní úhly se rovnají 2 R. Promýšlí nyní metodicky své učení a sílen svým přesvědčením, čelí celému světu pokušení.

Novela Vl. Melicharové jest rozdělena v 5 částí. Nejprve podán mistrný popis amsterodamského prostředí. Hrdina dramatu se vynořuje na scénu nepříliš hodnou filosofa: jest to Zelený trh, forum amsterodamských klepů. Pak se počíná již děj přirozeně rozvíjeti, mysliteli vzchází Jitro naděje a zjevuje se mu v něm i centrální idea pantheismu, jež thematisována v své osudové důslednosti hříšným dítkem ghetta, Liou. Vlastní *pokušení* přichází však teprve ke konci povídky v osobách, představujících celou infernální, beznadějnou pustinu, pravou to propast nicoty, šklebící se pod nalíčenou maskou člověka mravně indiferentního, nehodícího se ani k dobrému ni k zlému, člověka, jako by jej přímo vyňal z rámce naší merkantilní, obhroublé, ohlouplé éry . . .

A pak teprve přichází *světlo* v osobě mistra Rembrandta, jenž se za ním probil z nejnižšího prostředí kalu a tmy, ale jda přese vše přec jen vždy *vzhůru* . . .

Knížka o Spinozovi podává hutný obraz prostředí i myšlení jeho doby, její kontemplativně kritický a umělecky deskriptivní ráz řadí ji k nevšedním dílům krásné prózy. Určitě resultující ideje autorka ovšem nikde nepodává, takže nelze dobře rozeznati, kde pronáší *své vlastní*

mínění a kde mluví všeobecně; sleduje-li vskutku quasi asketický ideál svého Spinozy či se dává jaksi opájeti renaisančně podbarevným l'art pour l'artismem a přijímá zásady módně upravené etiky determinismu podle schematu: tout conaitre et tout pardoner? Vždyť u Spinozy je pojata dokonalost jen *kvantitativně,* každý její stupeň je zapříčiněn oním ležícím doleji . . . Nectnost (tak poučuje mladý žid sličné dítě ghetta, Liu) má stejný původ i opravnění v dané přirozenosti . . . Člověk, vsazený do sítě příčin má nanejvýš možnost dáti se vést svým rozumem a zkušeností . . . Mechanicko-schematický náznak, nemohoucí proniknout celý dosah a hloubku křesťanského citu pro *dobré a zlé,* nemůže nám však dáti to, po čem tento proniknut *plnou zodpovědností* volá.

Ale v tomto bodě právě jakoby i spisovatelka nebyla cítila plné uspokojení a dává tu promluvit jakémusi vyššímu *ethosu* poslední slovo: . . . odmítl zdvořile nabídnutou mu profesuru, třetího dne zrušil své zasnoubení s Klárou Meyerovou a za čtyři roky nato zhasl tiše plamen jeho života v chudobě, zneuznání, opuštěnosti, avšak v absolutní věrnosti svému *poslání v kosmu* . . .

**

JETŘICH LIPANSKÝ

BLÍNY

Ta tvrz se mi jeví jak v snách
když večerní slunce zahoří
šedé blíny kvetou v nádvoří
a ticho pní ve výšinách
ještě víc teskno tu
když na zmrtvělé obloze
stojí slunce polední
nepozorovatelně se lámou
hluché klasy dní
a ticho je drtí
šedé blíny
v nádvoří svůj jed vydechují
zlá předtucha mne mučí
jako bych slyšel sesouvání
ilusorní hlíny
do prohlubně znechucených
a těch, kteří jsou srdcem choří
vítr podzimní u oken skučí
dřímou květy noci na nádvoří.

312a

ARNOŠT HRABAL – VÁNOČNÍ POZDRAV

Neznámý autor - z latiny přeložil Dr. ALFRED FUCHS

MARIÁNSKÝ HYMNUS

Germinavit radix Jesse
quicunque vult salvus esse
hoc respiret germine.
Dulce germen dulcis fructus
fructus nostri finis luctus
totus in dulcedine.

Vyšel prut z kořene Jesse,
spásu, občerstvení nese
ve svém svatém semeni.
Sladké sémě, sladké plody,
ovoce, jež všecky škody
v samou sladkost promění.

Venit auster dulce spirat,
perflat hortum et adspirat
dulci stillicidio.
Floret hortus, sed conclusus
fructum profert stupet usus
admiratur ratio.

Slastný vánek mírně věje
nad sadem a vláhu schvěje,
milých kapek padá proud.
Uzavřený sad je v květu,
vznik pak plodu v podiv světu
nelze myslí postihnout!

Usu parit destituto,
fructum flore non soluto
parit Jesse virgula.
Fructu flos non deflorescit
et aeterni non marcescit
veris rosae primula.

Kdo by zrození to zbadal?
Z květu, který neopadal,
z prutu Jesse plod se zved:
A tím plodem neodkvétá,
jeho půvab neodlétá,
Jarní růže první květ!

Increatum res creata
Virgo Deum, Patrem nata,
fontem fudit rivulus
Sic naturae cancellato
primo iure de signato
vase prodit figulus.

Z tvora vzchází Nestvořený
Bůh i Otec z lůna ženy,
z řeky její zdroj se lil.
Z nádoby té ohrazené
starým právem zpečetěné
vzešel, kdo ji utvořil.

Virgo thronus Salomonis
Virgo vellus Gedeonis
Virgo, Mater gratiae.
Salve cuius nubem nescit
neque partu dediescit
dies pudicitiae.

Šalomouna trůn jest Ona,
jest i rounem Gedeona,
Matka, v níž se milost stkví.
Černý mrak jí nezakrývá,
nad zrodem se nezatmívá
den svatého panenství.

Salve reis spes aeternae
libertatis lux supernae
lucis ostiaria.
Salve, per quam servitutis
jugo fracto sunt salutis
restituta gaudia.

Naděj svobody jsi věčné,
světlo záře nekonečné,
u světelných stojíš bran.
V Tobě otroctví se láme,
v Tobě zase spásu máme,
v Tobě řád nám slasti dán.

Per te nubes denubescat,
vitae nubes exarescat
primae sortis lacrima,
ut ad mensam Trinitatis
post fermentum vetustatis
comedamus azyma.

V mraky padá světlo shůry,
života se jasní chmury,
usdne starých slzí proud.
Veď nás ke Trojice stolu,
starý kvas až svrhnem dolů,
k Přesnicím dej zasednout!

**

NIKOLAJ GUMILEV – přel. ZDENĚK SPILKA

DĚLNÍK

Hle, před rozžhavenou pecí stojí
nevysoký starý člověk.
Jeho oči pokorné se zdají
zpod mžikavých zrudlých víček.

Všichni jeho druzi už usnuli,
jenom on sám dosud nespí,
zabývá se pilně litím kulí,
které rozloučí mne s zemí.

Skončil, oči se mu rozjasnily.
Navrací se. Září luna.
Doma čeká ho už na posteli
ospalá, teploučká žena.

Koule, jím odlitá, se zableskne
nad šedou, zvlněnou Dvinou.
Koule, jím odlitá, ta nalezne
prsa má. Přichází za mnou . . .

Padnu, nevýslovně rozesmutněn
spatřím v mžiku minulost svou.
Krev poteče jako živý pramen
pošlapanou, suchou travou.

Bůh se mi odmění plnou měrou
za nedlouhý, trpký můj věk –
To vše spáchá muž s šedivou bluzou,
nevysoký starý člověk.

Dr. V. VILINSKIJ

MIKULÁŠ GUMILEV

PO VYPRAHLÉ a rozžhavené poušti, pod paprsky tropického slunce vleče se jako dlouhý had karavana. Nazí negři, aby se jim lépe pochodovalo, zpívají sborem písničku. Zpívají ji rusky a zní takto:

„Není frajtra nad Abubilecha.
Není vůdce nad Gumilecha."

Gumilech – tak zkomolili Arabové a černochové jméno ruského básníka Mikuláše Gumileva, který třikráte byl poslán ruskou Akademií věd do Afriky, probádal ji, naučil negry zpívati rusky, porážel slony i lvy a usmiřoval nepřátelské africké kmeny, mezi nimiž se těšil velké oblibě a úctě. Duše Afriky zrcadlí se v knize Gumileva „Stan", leč tento tulák po světě, v jehož krvi zuřil jed konkvistadorské dravosti, opěvoval nejenom černý kontinent, ale každé místo, v němž sídlilo Dobrodružství. Byl to člověk, který skutečně měl morální právo zpívati o bojích: nejenom je zažil, ale také vyhledával.

Mikuláš Gumilev pocházel z úřednické, a to dosti zámožné rodiny. Od mládí psal básně a již ve škole snil o velikosti, gestu, vítězství, činu. Kapitáni, kteří křižují nekonečný oceán, dobrodruzi, dobyvatelé a objevitelé vzdálených končin, vítězi a poražení – to jsou jeho obvyklí hrdinové. Po nezdařené sebevraždě Gumilev vnitřně roste; zklamání, bolesti a nešťastná, neopětovaná láska posilují jeho ducha a pozvedají jej k vrcholům básnické dokonalosti. Gumilev se oženil s Annou Achmatovou, jemnou a smutnou básnířkou, jejíž verše krásně do češtiny překládá Marie Marčánová. Leč toto poetické manželství nebylo šťastné: příliš mužný Gumilev a příliš ženská Achmatová nehodili se k sobě. Gumilev opět jede do Afriky – dnešní život má jen málo nebezpečí a odvážná duše musí je vyhledávati. Za války zahrává si básník se smrtí, leč tato se mu vyhýbá. Gumilev spolu s ruskými pluky je poslán do Francie; revoluce stihla jej v Londýně. Angličtí přátelé nabízejí mu skvělé místo v britských službách v jižní Africe, leč básník odmítá: viděl již slony a lvy, ale nespatřil dosud revoluci. Navrací se do Petrohradu a praví komisaři národní osvěty Lunačarskému: „Jde-li o dobývání Indie, můžete spolehnouti na můj kord a na moje pero" – je to jediný člověk na světě, v jehož ústech podobná věta nezní divadelně.

Gumilev zakládá „cechy básníků," učí dělníky psáti verše. Již před válkou dal podnět k vzniku podobných cechů – spatřoval v poesii přísné a vznešené řemeslo, kterému je nutno se učiti. Svou břitkou kritikou a neúnavnou prací dosáhl tobo, že nyní v Rusku nelze psáti formálně nedokonalých veršů; byl mistrem formy a jako svědomitý mistr odchoval četné žáky. Osobně Gumilev prodělával hluboký vnitřní přerod: od atheismu skloňoval se k víře, překonal četné vnitřní krise a konečně

začal se přibližovati k irracionálnímu vnímání světa – toto napovídá jeho báseň „Šílená tramvaj". Leč vývoj nebyl dokončen. Touha po dobrodružství, jež spalovala jeho nitro, vrhla jej do spiknutí prof. Taganceva; Gumilev byl odsouzen a popraven. V jedné ze svých válečných básní předvídal, že bude zabit kulkou a prosil Boha, aby byl ušetřen smrti na posteli – osud splnil jeho přání.

Skvělá dramatická a hrdinská poesie Gumileva měla nemalý vliv na současnou ruskou poesii. Mikuláš Tichonov je jeho žákem a z „cechů" vyrostla četná nová hnutí. Zakladatel směru, který sám pojmenoval „akmeismem" (od „akme" – vrchol), promlouval do duše jak carského, tak i rudého Ruska; byl blízký všem, kteří touží po zázračně odvážných skutcích. Barvitost jeho poesie je neuvěřitelná: tvořil plastické, téměř hmatatelné obrazy a ve své zálibě pro krásu postoje a kouzlo gesta přerůstal José Maria d' Heredia, s nímž byl duchovně spřízněn. Je to poslední básník – rytíř, člověk, který vyhledával nebezpečí, přetvořil všední a plochou skutečnost v podivnou pohádku a dovedl žíti i zemříti jako konkvistador, dobyvatel a dravec.

**

F. B. DĚRDA

MELANCHOLICKÉ RÁNO

Ráno tak klidné je, něžné a snivé,
lehoučký obláček do dáli letí bílý,
i lesy dnes snivé jsou a mlčenlivé,
kraj je jak dům, který všichni již opustili.

Sedlák dnes neoře koníkem vraným,
zpěvů dnes neslyšet zaznívat z dáli;
cosi jak smutek halí tu krajinu ranní,
cosi jak smutek nad něčím, čeho jsme dosud nepoznali.

Kroky jsou tlumené pod stínem stromů,
když ticho přírody hlasem svým mluví k nám –
O vraťte, vraťte se pokorně domů,
jako zde, tak i tam, každý z vás bude sám.

o totéž také u jiných. Nenaleznou tu ovšem sbírku dojemných, opotřebovaných „příkladů" a zvučných řečnických hesel, ale zato objeví živou studnici hutných myšlenek, nových obrazů, podobenství a analogií ze života, z přírody i literatury, jež mnohdy zrovna podněcují k novému promeditování, aby pak skutečně zapálily posvátným ohněm lidského ducha i srdce. *M.*

Dr. Josef Kadnník, Olomoucký metropolitní chrám svatého Václava. Stran 50. Cena 5 Kč. Vydaly a vytiskly Lidové závody tiskařské a vydavatelské v Olomouci 1931. – Týž, *Osm set let dómské kapituly olomoucké.* Stran 23. Nákladem vlastním. Olomouc 1931. – Obě publikace zůstanou trvalým výsledkem letošních oslav dobudování a posvěcení metropolitního chrámu svatého Václava v Olomouci a současně i založení metropolitní kapituly. Autor, kapitulní děkan a archivář, ale zároveň také proslulý odborník v otázkách církevního umění, byl jistě na prvním místě povolán, aby vypsal dějiny chrámu i kapituly. Učinil tak stručně, vědecky zcela přesně a svědomitě, na základě původních pramenů, nezabíhaje do vedlejších podrobností, ale neopomíjeje také ničeho, co by mohlo ve chrámě upoutati milovníka umění, zvídavého historika i zbožného návštěvníka. Publikace, vzorně tištěná na dobrém papíře, jest velmi vhodně ozdobena 20 obrazy, na obálce pak kresbou vyšlou patrně z ruky olomouckého umělce R. Michalika. Jednodušeji, jak přirozeno, jest vypraven druhý spisek, jenž svým obsahem v lecčems doplňuje dějiny chrámu. *B. J.*

Jeronym M. Jurák O. P., Tajemství ženských klášterů středověkých. Stran 88. Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci. Vydáno vlastním nákladem ve 200 ex. v Prakšicích 1931. – Pěkně vypravená knížka jest souborem článků otištěných v letošních kalendářích Matice cyrilometodějské. Autor, pilný olomoucký dominikán a pracovník unionistický, nechtěl jistě nápisem lákati sensacechtivé čtenáře: jde tu o skutečná posvátná tajemství, jakými jsou pro světského člověka namnoze kláštery a zvláště život řeholnic, tak často neprávem podezřívaných i posmívaných. Prostým a tím právě tak půvabným stylem kreslí tu dlouhou řadu postav řeholních sester, jež poslušny hlasu milosti boží vcházejí mnohdy po těžkých bojích klášterní branou, aby se věnovaly životu plnému odříkání, modlitby i činné práce. Mnohému čtenáři objeví se tu jistě život klášterní ve zcela jiném světle, než jak si jej představoval sugescí románové četby, a naučí se oceňovati i tichou oběť těch tisíců světu neznámých žen. *L. K.*

Valerij S. Vilinský, Duchovní život ruského národa. Vzdělávací knihovna katolická, nové řady sv. 9. Str. 131. Cena 8 Kč. Nákladem V. Kotrby v Praze 1931. – Osm studií obsažených v nové knize dra Vilinského doplňuje vhodně jeho největší dosud dílo „Duch ruské církve". Autor ukazuje tu historický vývoj i projevy ruské zbožnosti, rozebírá podrobně příčiny tak četného ruského sektářství, zvláště starověrectví, vyličuje objektivně dnešní stav pravoslavné církve i její pravděpodobnou budoucnost, dotýkaje se při tom také směru, k němuž sám náleží, t. zv. filokatolictví: je to směr nábožensko-filosofický, který uznává za správnou myšlenku katolickou, snaží se buditi sympatie k ideji unionistické a připravovati cestu ke spojení církví jako celků. Autor je pře-

svědčen, že toto „dílo Boží" zvítězí. „Nutno se jen modliti, aby se tak stalo co nejdříve!" Tuto myšlenku o sjednocení osvětlují s praktického stanoviska tři poslední studie, jimž předcházejí zajímavé kapitoly o duchovním životě ruské emigrace a o utopistických snahách jednotlivců, kteří hledají spásu Ruska na východě. Autor nemínil jistě ani touto knihou vyčerpati úplně přebohatou látku, ale dal v ní dobrého průvodce všem, kteří se zabývají těmito otázkami dnes tak naléhavými. *M.*

Rud. Rich. Hofmeister, Cesta člověka. Paměti literáta. Str. 716. Nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze 1931. – Známý spisovatel obrazů a románů z pravěku i ze starých dějin východních národů vydal již dvě knihy svých pamětí: „Kořeny" a „Probíjení", v nichž vylíčil své dětství a první léta mládí. V této třetí, nejobsáhlejší a také nejzajímavější části vypravuje o trpkých letech svého učení v Praze a vypisuje podrobně celou svou ostatní dráhu životní, jež jej vedla od řemesla rukavičkářského ke spisovatelství. Mnohé ty vzpomínky jsou ovšem pro celek bezvýznamné a příliš zevrubně podávané – autor sám praví na jednom místě (106), že když začne vzpomínat, je to jako by spustil hrací stroj, který se nezastaví, dokud své melodie nedohraje – ale jiné dojímají zase svou prostou srdečností a životní pravdivostí: kdyby dnešní mládež měla smysl pro podobnou četbu, nalezla by jistě v celém životě autorově pěkný povzbudivý vzor, jak je možno pevnou vůlí a vytrvalou prací překonati i nejtěžší překážky a probojovati se k vyšším cílům. Co vedle toho zvláště mile působí na čtenáře, jest ušlechtilá vděčnost, s níž spisovatel vzpomíná svých učitelů, přátel a všech osob, u nichž nalezl aspoň jiskru dobré vůle. Z literátů je to zvláště Dr. J. Durdík, Vrchlický, Zákrejs, Heyduk, Neruda, Čapek-Chod, M. A. Šimáček, Rais, Kronbauer, pak M. Aleš a j. Pro literární historii nepřináší ovšem ani zde – kromě vylíčení vlastních literárních začátků – nic nového. Pro nás zajímavou podrobností jest vypravování o tom, jak mu J. Vrchlický vřele doporučil k prostudování Sušilovu „Krátkou prosodii českou" a jak toto studium skutečně objasnilo samoukovi všechny záhady české prosodie. Přesto ovšem básníkem se nestal. *M.*

Jindřich M. Slavík, Legenda o neznámém světci. Graficky vyzdobil Rud. Michalík. Vydala Družina literární a umělecká v Olomouci, v září 1931, vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci v počtu 100 výtisků, 25 na ručním Zandersu, podepsaných autorem a grafikem, a 75 na velínu. – Mladý básník vydal svou „Legendu", známou čtenářům „Archy", v bibliofilské úpravě, jež k ní jistě přivábí zraky milovníků krásných knih. Osvědčený již olomoucký grafik Rud. Michalík dvěma celostránkovými obrazy i ostatní malířskou výzdobou opravdu velmi působivě vystihl myšlenku a náladu této svěží básně v próze a pod vedením obou autorů také tiskárna se všemožně přičinila, aby vypravila do světa dílko po stránce grafické dokonalé. Bibliofilům, kteří si přejí míti obrazy v knížce kolorované, jest malíř ochoten za přiměřený příplatek jejich výtisk ručně bohatě a individuelně kolorovat. *L. K.*

Villon. Přeložil a úvodem opatřil Otokar Fischer. II. vydání. Vydal R. Škeřík v Praze 1931. Stran 107. Nové vydání Villonovy poesie v překladu O. Fischera vychází čtyři leta po vydání prvém k 500. výročí Villonova narození.

České tradici villonovské, započaté r. 1883 J. Vrchlickým, dostává se ve Fischerově výběru asi poloviny díla francouzského básníka. Uspořádání básní je skoro chronologické, sledujíc Villonův životopis od vnitřně rozeklané „Balady" ze soutěže v Blois až po Baladu petici. Ve výběru nepřihlíženo k Lais ani k baladám v jargonu. Přehlížíme-li četnou literaturu villonovskou, representovanou zejména prací A. Lognona, M. Schwoba, P. Championa, víc a více poznáváme oprávněnost slov Clémenta Marota, jež napsal k vydání r. 1533: „Quant à l'industrie des lays qu'il feit en ses testamens pour suffisamment la cognoistre et entendre, il fauldroit avoir esté de son temps a Paris, et avoir congneu les lieux, les choses, et les hommes dont il parle . . . Le reste des oeuvres de nostre Villon (hors cela) est de tel artifice, tant plain de bonne doctrine, et tellement painct de mille belles couleurs, que le temps, qui tout efface, jusques icy ne l'a sceu effacer . . ." Fischerovi podařilo se podati obraz Villonovy bytosti, ať již se projevila buřičstvím a cynismem, pochmurnými úvahami o marnosti slávy i smrti, nebo hlubokým lyrismem osobního stesku a touhy. Na rozdíl od dosavadních vydání rozdělil sedm básní z „Poésies diverses" na dva oddíly; Baladu ze soutěže v Blois, Baladu Fortuninu a Baladu epištolu položil před „Testament" a v závěrečné části otiskl básně z posledního období básníkova (1462-1463). Překladatelova virtuosnost, jež v „Testamentu" vědomě vynechala vše, co by překlad zatěžovalo a potlačením narážek místních, časových a příležitostných postavila do popředí složky obecně lidské, zpřítomňuje Villonovu poesii v celé její podmanivě něžné i chlapsky robustní síle. *Bedřich Slavík.*

Oldřich Mikulášek, Černý, bílý, ano, ne. Verše. – Debutant Mikulášek není znám; jeho prvá knížka nesvědčí o zkušenosti autora, ani o přílišné barvitosti a zajímavosti jeho duše. Přesto nechci tvrditi, že tato knížka veršů nemá něco svého vlastního. Ale jest to zde dosud ukryto a – možná, že o tom individuelním vlastnictví neví autor sám. „Šach" a „Plavci na Volze" dávají tušiti prozatím jen matně dosud nejistou duši jinou, než je ostatních. Zvláště je nutno varovati, aby nezabředl do tvorby tak prázdné a slabé, jaká by mohla býti charakterisována úvodní básní „Tma". Více autokritiky mu jen prospěje.
L. Kr.

František Odvalil, Kavky na věži. Román. Vydala jako II. podíl svých knih na rok 1931 Družina literární a umělecká v Olomouci. Stran 230. Cena 20·60 Kč. Nový román Odvalilův jest vzat z doby popřevratové a líčí změnu, která se stala s naším venkovem i s našimi městy po stránce náboženské po roku 1918. Obratně komponovaný děj zachycuje prostředí jak kněžské tak laické, chmurné postavení kněze na náboženské poušti venkovské, naději katolíků plynoucí z toho, že na vrcholcích inteligence již opět svítá, a končí smířlivým vyřešením celé situace. – Některé kapitoly zůstanou dokumentárními výkřiky bezpráví, jež se dálo na přečetných místech nevinným, jiné zase jsou snad uvědomělou apologií jak katolického manželství tak celibátu, jiné zase podávají náměty k uvažování o přemnohém problému v dnešní době tak akutním. Bylo věcí vkusu autorova, když úvahy o dnešních změněných poměrech vkládá do švitoření kavek na věži, jež poslouchává leckdy starý farář a rozumí jim, ale

myslím, že by umělecká hodnota románu získala vypuštěním některých vložených veršů. Přiznáváme, že bychom rádi brzo opět četli od Odvalila něco podobného, jak bylo „Svítání", doufejme, že se záhy dočkáme slíbeného již II. dílu. *J. M. Svoboda.*

J. Urban, Nejmladší pevnina. Román. – Práce Urbanova kolísá mezi reportáží a románem. K tomuto druhému se nepřiblížila ani zpracováním ani vnitřním uměním. Cesta do Australie, několik praobyčejných příhod, to vše zde skoro naivně zpracované suchým, bezchutným, obyčejným slohem, nemohlo by mi dáti ani potuchy o zemi sociálních vymožeností. Není to ani reportáž, neboť i ta musí býti jistým uměním, abychom ji mohli prohlásiti za užitečnější než román. Naposled „Nejmladší pevnina" je psána pro ty, kteří nikdy nesáhnou k Cervantesovi, Rabebeisovi, Swiftovi, k autorům, kteří vycházejí s Urbanem ve stejném nakladatelství – v Družstevní práci. *L. Kraus.*

POZNÁMKY A ZPRÁVY.

Památku básníka K. Dostála Lutinova, jenž by byl letos slavil šedesátiny, uctila Lidová akademie v Brně a Družina literární a umělecká v Olomouci pietními večery dne 18. a 19. listopadu. Na obou promluvil velmi působivě věrný přítel a spolupracovník básníkův spisovatel inženýr *Vil. Bitnar* z Prahy. Osvětlil výstižně časové literární i náboženské poměry, za nichž mladý Lutinov spolu se S. Bouškou kladli základy k budoucímu hnutí t. zv. Katolické moderny, ukázal ideovou spojitost s generací Sušilovskou i se současnými literárními a myšlenkovými proudy a naznačil cesty, jimiž se pak brala mnohotvárná činnost předčasně zesnulého pěvce-bojovníka. Přednáška, doprovázená vybranými recitacemi a v Olomouci také hudebními čísly, dávala tušiti, jak důležitým a nejvýš již potřebným dílem bude Bitnarem připravovaný životopis K. Dostála Lutinova. Měl vyjíti nyní v prosinci, poněvadž však autor potřeboval ještě delší doby k prozkoumání bohaté korespondence básníkovy, bude vydán až budoucího roku. Místo něho vyjde jako 3. členský podíl druhá řada literárních esayí *Fr. Dohnala,* po níž se již mnozí odběratelé poptávali.

Nový román Dominika Pecky je již v tisku a vyjde počátkem budoucího roku jako I. podíl přispívajících členů Družiny literární umělecké, kteří za roční příspěvek 27 Kč 60 hal. dostanou kromě něho ještě dvě knihy: zmíněný *Bitnarův* životopis K. Dostála Lutinova a soubor originálních cestopisných črt básníka *Jetřicha Lipanského.* Upozorněte také své známé na tuto velmi výhodnou subskripci ve formě členských příspěvků! – Mimo členské podíly vyjde budoucího roku zajímavá sbírka epigramů básníka Jana Karníka. – Činní členové Družiny literární umělecké obdrží brzy novou členskou legitimaci, jež se právě hotoví podle návrhu vynikajícího grafika Rud. Michalika.

S Antalem Staškem (22. července 1843 až 9. října 1931) odchází české literatuře synthetický typ, určený duchovními proudy druhé poloviny 19. století. Zájem sociálně reformní a živost pozorovatelská, politická inspirace a byronovský světobol řadí jej na rozhraní

generace Májovců a družiny Ruchu. Jeho slovesné dílo tvoří předstupeň realismu. Jako spisovateli-kritiku záleží mu především na dobovém dokumentu, kulturní historii, časovém problému a diskusi, již řeší antithesou. Neláska k německému živlu a bolest nad naší hospodářskou i politickou malostí proniká již prvními veršovanými pracemi z let sedmdesátých. Krajinné dumy, vlastenecké meditace, skladby bájeslovné i politické elegie tlumočí boj lidu o svobodu a víru v lidský vývoj. Vlastní význam Staškův určuje teprve dílo prozaické. Od Ševce Matouše až ke knize povídek „Když hlad a válka zuřily" kreslí lidové typy v odboji proti státu a církvi. Postavy mlynářů, rolníků, dělníků, a maloměstské inteligence odhaluje v erotickém hladu, fysickém i morálním úpadku, národnostním boji. Psychologická kresba, rozvedená mnohdy s detailní podrobností, trpí romantickou formou zápisků, vnějškovou konstrukcí, situací a různorodou směsí fantastické romantiky a drobnohledného pozorování skutečnosti, reformní tendencí a mravoličným pojetím naturalismu. Tomuto principu, spíše revoltujícího experimentu v oblasti látkové i myšlenkové odpovídá i styl. Stručné a úsečné věty posunují děj, v němž je drobnomalba zdůrazněna dialektickými zvláštnostmi a sentencemi často alegoricky zatěžujícími.

B. S.

Dvě antologie náboženské lyriky. Maurice Leahy, redaktor krásného anglického katolického časopisu „Carmina", vydal v nakladatelství Cecil Palmer *„An Anthology of Contemporary Catholic Poetry"* (Londýn 1931, XII+206 strana, cena 6 s). Je to bohatý výběr ze soudobé anglické náboženské poesie, v němž je zastoupeno 29 básníků, z nejznámějších Maurice Baring, Hilaire Belloc, G. K. Chesterton, Padraic Colum, Lord Alfred Douglas, F. W. Harvey, Shane Leslie, Alfred Noyes a Katharine Tynan. Mnohé z básní, otištěných v této antologii, která vhodně doplňuje Carverovu sbírku „The Catholic Tradition in English Literature" (New York 1926), znali jsme už dříve z Robinsonovy „A Golden Treasury of Irish Verse" (London 1927), z Bennových „Augustan Books of English Poetry" a z časopisu „Carmina"; ale je tu také množství nového materiálu. Ke knize, věnované Jeho Svatosti Piu XI., napsal předmluvu D. B. Windham-Lewis. Antologie přináší několik nových jmen, s nimiž se zde setkáváme po prvé, a proto bychom v ní rádi viděli nějaký rejstřík s životopisnými a bibliografickými daty. Ale i takto je to kniha, za niž jsme pořadateli upřímně vděčni. – France *Vodnik* vydal v Lublani 1928 antologii slovinské náboženské lyriky *„Slovenska religiozna lirika"* (80 str.), která obsahuje pět národních písní a řadu ukázek poesie umělé od dob starších (Trubar-Schönleben, Prešeren, Gregorčič) až po soudobé básníky (Fran Albrecht, France Bevk, Miran Jarc, Jože Pogačnik, Silvin Sardenko, Oton Župančič a j.). Ze starých známých se tu setkáváme s básní Antona Vodnika „Ve svaté knize čtu...", kterou jsem otiskl v „Arše" 1925 na straně 67. Antologie působí dojmem velice příznivým, až na uspořádání látky, které je zhola nemožné. Vyznávám, že jsem se ještě nikdy nesetkal s knihou, která by měla dva rejstříky a přece byla tak nepřehledná, jako je tato!

O. F. B.

Dodatkem k referátu o knihách Družstva svatého Jeronyma v posledním čísle „Archy" (str. 239) nutno podotknouti, že se poslední sbírka, kterou Juraj Lahner vydal, jmenuje „Od svetaca Bož-

jih" (tedy nikoli „svetaga", jak omylem vytištěno), že se ona dřívější jmenuje „Od Isusa i Marije" (tedy nikoli „Jesusa"), že kromě uvedených tří sbírek vyšla v Záhřebě 1930 ještě čtvrtá „Rožice i fijolice" a že ukázky ze všech těchto sbírek už byly otištěny v mých českých překladech, na příklad v mých knížkách „Strom ze Srdce", Olomouc 1927 (strana 21 a 26) a „Kniha drakobijců", Samotišky 1931 (strana 41 a 53), dále v časopisech „Na hlubinu", II. Olomouc 1927 (strana 394), „Tvar", II. Praha, 1928 (strana 227), „Našinec", 1931, číslo 205, a ještě jinde. *O. F. B.*

Jar. Kunz, Tajnosti rakouského generálního štábu. Nakladatelství Šolc a Šimáček. Praha 1931. Str. 233. Cena 22 Kč. Generál Jaroslav Kunz, který napsal již více knih o posledních letech rakousko-uherské monarchie, vydal nyní v nakladatelství Šolce a Šimáčka nový spis, pojmenovaný poněkud sensačně „Tajnosti rakouského generálního štábu". Tato kniha jest odvislá od spisu rakouského generálmajora Maxe Rongeho „Kriegs- und Industriespionage Zwölf Jahre Kundschaftsdienst". Kunz vlastně referuje o tvrzeních Rongeho, vyvrací je a paralelně uplatňuje své vlastní názory – někdy tato závislost je spíše na závadu, poněvadž autor je příliš vázán německou předlohou, s níž chce polemisovati. Nicméně spis je zajímavý a podává hojně cenných informací – důležitá je na př. kapitola o Redlovi, o špatné orientaci rakouského generálního štábu, o nazírání vídeňských vojenských kruhů na Čechy. Autor se pokouší osvětliti novým světlem dějiny přechodu 28. pluku k Rusům - tvrdí, že je to legenda vymyšlená rakouským generálním štábem k tomu, aby byl poštván císař proti českému národu a aby byla odůvodněna politická persekuce, především zatčení dra Kramáře a dra Scheinera. Dříve tyto kapitoly byly uveřejněny v „Pestrém týdnu", kde vyvolaly polemiku kompetentních osob. Názory Kunzovy nebyly bezpodmínečně přijaty a bylo by snad vhodno, aby autor tyto kapitoly rozšířil. Jinak je to spis velmi pozoruhodný, který se zajisté setká s pozorností nejenom odborných, ale i širších kruhů čtenářských.

Dr. V. Vilinský.

Sborník Moravana. Spolek brněnských katol. akademiků vydal k oslavě 25. výročí svého založení pěkně vypravený a pečlivě uspořádaný sborník, prací svých členů i příznivců. Je věnován památce dra J. Sedláka, jehož význam tu oceňuje bystrá studie Bohd. Chudoby. Vedle ní zaslouží pozornosti úvodní projev J. Karníka, články dra M. Habáňa, dra S. Braita, J. Liškutina (Erotický republikanismus), R. Zemánka (Fr. Úprka), dra V. Vilinského (Budoucnost českého unionismu), Jar. Hlouška (Lyrika bolesti u J. Demla), L. Peřicha (Umění církevní), J. Strakoše (Pešinův zájem o Moravu a její dějiny) J. Maláška (Duch rytmu) a j. Literárně zajímavý je také nový překlad Velepísně od dra Jos. Hegra, jenž nasvědčuje, že autor i po dru Hejčlovi pokládá za vhodno pokoušeti se o nové tlumočení starozákonní poesie – či snad i celého Starého zákona? Sborník je vyzdoben pěknou podobiznou dra J. Sedláka a reprodukcemi obrazů J. Zamazala.

Katolíci a kniha. Pod tímto názvem uspořádal spolek katol. akademiků „Moravan" v Brně výstavu knih v týdnu od 29. listopadu do 6. prosince. Výstavu zahájil básník *Jaroslav Durych* významným proslovem, v němž naznačil také nové úkoly katolíků v poměru ke knize a zvláště k literatuře

z doby tak zv. temna. Výstava sama neměla býti retrospektivním přehledem vykonané práce katolíků, k tomu nestačila ani krátká doba přípravy celého podniku, ani finanční prostředky pořadatelů, ale spíše jen nabádavým podnětem k nové práci a upozorněním pro katolickou inteligenci, že naše literatura není již dávno popelkou. Tento úkol, doufejme, vyplnila, jak svědčí velmi slušný počet návštěvníků. Zajímavost výstavy zvyšoval výbor pěkných grafických děl, reprodukcí, fotografií našich spisovatelů i ukázky jejich rukopisů. Jako památku na výstavu vydali nadšení pořadatelé praktický, velmi přehledně sestavený spisek *Vil. Bitnara:* „Knihovna katolického inteligenta. Dvanáct stovek vybraných knih." Spisek poslouží dobře jako příručka všem, kdo si chtějí účelně založiti nebo doplniti své knihovny.

Jan Havlasa, Bloudění duší. Kniha japonerií. S 50 kresbami Hokusaiovými a s 9 barevnými dřevoryty Kiyonagovými a Hirošigeovými, jež přesně podle originálu reprodukovaly Grafické závody Neuber, Pour a spol. v Praze. Písmem „grotesk slabý", monotype, vytiskla tiskárna dr. Ed. Grégra, vydalo nakladatelství Šolc a Šimáček v Praze v listopadu 1931. Stran 231. Cena 70 Kč. - Nová kniha Havlasova, jež vyšla již při uzávěrce tohoto svazku, upoutá především svou nádhernou úpravou a bohatou obrázkovou výzdobou, jež nám representaje opravdu velmi působivě svérázné umění tří nahoře uvedených slavných japonských malířů z konce 18. a začátku 19. století. Ale tyto obrazy a zvláště dřevoryty, zářící dosud i v reprodukci jasně svěžími barvami, nejsou jen zevnější okrasou knihy, jak tomu bývá leckdy u podobných „japonských" publikací, nýbrž souvisejí úzce se samým obsahem čtyř Havlasových novel: autor sáhl tu pro děj do života oněch umělců nebo do osudů jejich díla, dodnes vášnivě milovaného a prožívaného jednotlivými japonskými nadšenci. Duše starých umělců a jejich dnešních ctitelů bloudí tu ovšem nejčastěji za fantómem lásky, někdy orientálně vášnivé, jindy až romanticky záhadné. Celek by byl jistě působivější, kdyby autor dovedl více krotiti svou mnohomluvnost. *B. J.*

Agnes Smedley, Sama. Dobrodružný román. Nakl. Václav Petr. Praha 1931. Stran 365. Cena 36 Kč. Podivuhodná kniha, kterou lze čísti celou noc s neutuchajícím zájmem. Ale rozhodně není to dobrodružný román v běžném smyslu slova a máme za to, že nakladatel V. Petr ukřivdil této knize tím, že dal podobný podtitul. Je to spíše román psychologický, snad životopisný - okolnost, že hrdinka byla zúčastněna různých, více méně vzrušujících dobrodružství, nečiní ještě román dobrodružným. Václav Petr rád loví v moři americké literatury, vydal již několik knih Sinclaira Uptona a Lewise Sinclaira - nyní se mu podařilo objeviti Agnes Smedleyovu - autorku, která vskutku zasluhuje pozornosti českého čtenáře. Doznává sama, že četla Rusa Gorkého, a stopy jeho vlivu jsou patrny v této její knize - řekli bychom, že Smedley jde ve šlépějích Gorkého a zápasí s jeho základní tendencí - Gorkij je celkem vzato přece optimista, kdežto Smedleyová i přes závěrečné tóny své knihy je zoufalá pesimistka. - Z oken rychlíku vidíme často děti, které kynou šátkem na pozdrav uhánějícímu vlaku - nikdy nemyslíme na život těchto dětí. Agnes Smedleyová byla právě takovým děvčátkem, které v nejútlejším mládí se toulalo kolem železniční tratě. Mládí bez štěstí, bez vzdělání - kruté scény rozvratu rodin-

ného života rodičů; kromě její matky nejkladnějším typem v celé rodině je teta - prostitutka. Malá Agnes - román je zřejmě autobiografický - nikdy neslyšela o Bohu a nenáleží k žádné církvi - je drsná, prolhaná, krade. Vdává se a rozvádí, těžce pracuje, aby mohla studovati; konečně se schází se společností Indů, kteří bojují za osvobození své vlasti od anglické nadvlády. Zažívá mezi nimi svou osobní milostnou tragedii; je také zatčena americkými úřady jako nebezpečná vyzvědačka. Rozchází se se svým druhým manželem Indem, poněvadž její dřívější život je nesmazatelnou skvrnou na jeho dobré pověsti politika a vůdce národ. davů. Odjíždí do Dánska, kde píše svou knihu - sama, opuštěná, zapomenutá. - Agnes Smedleyová je dravec, malý vlček, který vždy musel těžce zápasiti a nikdy neviděl soucitu. Její kniha, ačkoliv sama si toho zajisté nepřála - vyzněla jako zpověď zbloudilé duše, jež hledala mnoho věcí, ale nevšímala si toho, co leželo na dosah ruky. Je to kniha o životě bez Boha, leč čtenář cítí, že hledání a zápasy Smedleyové byly ve skutečnosti neujasněnou touhou nalézti Boha - milost jí však nebyla dána, poněvadž neuměla vybojovati si svou víru. Po této stránce je to kniha zajisté velmi pozoruhodná, kterou neváháme označiti za zajímavější a hodnotnější, nežli mnohé podobné spisy jiných daleko proslulejších amerických autorů.

Dr. V. Vilinský.

Dva romány Sigrid Undsetové, velké norské spisovatelky, vyznamenané před 3 roky Nobelovou cenou, vydal Lad. Kuncíř v době, kdy se již dotiskoval tento svazek. Podrobnější referáty o nich přineseme v I. svazku nového ročníku, zatím můžeme jen upozorniti na ně své čtenáře, kteří touží po umělecky hodnotné četbě. Je to především I. díl rozsáhlé trilogie *Kristina Vavřincová,* v překladu dra Emila Waltera. Stran 444 za 45 Kč, pak dva svazky románu *Gymnadenia* v překladu K. Rypáčka. Str. 445 a 195. K prvnímu z obou těchto děl připojil nakladatel vhodně brožurku o autorce, kde mezi jinými jest uveden také úsudek známého jesuity Fr. Muckermanna: ospravedlňuje tu se stanoviska morálky umění S. Undsetové oproti námitkám, že její popisy lidské lásky jsou někde příliš odvážné a svůdné. Připouští, že Undsetová nenáleží ke spisovatelům, které lze bez rozlišování dávat do rukou každého mladého člověka. Avšak líčiti nějakou věc neznamená ještě, že ji schvalujeme.

Dr. R. W. Hynek, Mystická stezka stigmatisované z Konnersreuthu. Praktické uvedení do niterného života. Vinice Páně, sv. 11. Str. 147. C. 10 Kč. Vydal Lad. Kuncíř v Praze 1931. – Svou novou knížkou nechce autor snad jen rozmnožiti četnou již literaturu o mimořádném případu konnersreuthském, nýbrž snaží se seznámiti i širší naši veřejnost, matenou nyní často čilou propagací lžimystických spisů Weinfurterových, s pravou mystikou křesťanskou a hlavně usiluje podati každému srozumitelný, praktický návod, jak je možno následováním vzoru sv. Terezie Ježíškovy a její žačky Terezie Neumannové pokračovati na cestě vnitřního života k vrcholům dokonalosti. Dr. Hynek osvědčil tu opět svou rozsáhlou znalost různých okultních a mystických směrů, dnes jím již překonaných, ale hlavně důkladné a odborné studium života a spisu drahé mu světice z Lisieux. Jeho vřele a nadšeně psaná knížka může prospěti mnohým duším, proto jí rádi přejeme hojného rozšíření.

Za redakce Em. Masáka vydala Družina literární a umělecká v Olomouci. – Odpovědný redaktor Ladislav Zamykal. – Vytiskla Lidová tiskárna v Olomouci.

C

Družina literární a umělecká

vydala a nabízí tyto knihy:

KNIHY POUČNÉ A ZÁBAVNÉ

Bělohlávek Václav: *Oheň Eliášův* . . . . . Kč 14·—
Dohnal František: *Studie a profily* . . . . . Kč 15·60
Havránek Hubert: *Duše Hané* . . . . . Kč 20·—
Hofer J.: *Povídky z Kopanic* (Rozebráno)
Holý Prokop: *Suzanna* . . . . . Kč 20·60
Hruban Jaroslav: *Pout do Ravenny* . . . . . Kč 15·50
Hruban Jaroslav: *Duše mosaik* . . . . . Kč 18·60
Konařík B.-Bečvan: *Nedobrý* (Rozebráno)
Lang Alois: *Otec pouště sv. Jeroným* . . . . . Kč 17·—
Odvalil František: *Svítání* (Rozebráno)
Masák Emanuel: *K branám věčnosti* (Rozebráno)
Pecka Dominik: *Matka Boží v trní* . . . . . Kč 15·—
Pecka Dominik: *Assunta* . . . . . Kč 17·60
Řehulka Jaroslav: *Ministranti* (Rozebráno)
Řehulka Jaroslav: *Stréci* (Rozebráno)
Řehulka Jaroslav: *Tetky a ježibaby* . . . . . Kč 10·60
Sborník *„Dante a Češi"* v pěkné úpravě brožované . . . . . Kč 40·—
ve skvostné vazbě . . . . . Kč 100·—
Štorm Břetislav: *Znaky stavu kněž. v zemích českých* . . . . . Kč 12·—
Vyhlídal Jan: *Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou?* (Rozebráno)
Vyhlídal Jan: *Když světová válka zuřila* . . . . . Kč 12·80

BÁSNĚ

Děrda F. B.: *V bouři života* . . . . . Kč 9·50
Dohnal František: *Zklamané touhy* (Rozebráno)
K. Dostál-Lutinov: *Šlehy a něhy* (Rozebráno)
K. Dostál-Lutinov: *Orlí fanfáry* . . . . . Kč 10·60
K. Dostál-Lutinov: *Květiny* . . . . . Kč 10·60
Karník Jan: *Závětří* . . . . . Kč 9·50
Kašpar František: *Zastavené hodiny* . . . . . Kč 10·—
Kyselý František: *Z říše světla* . . . . . Kč 18·—
Odvalil František: *Co v duši zaléhalo* . . . . . Kč 8·50
Zýbal František: *Pěl ptáček* . . . . . Kč 5·20

DIVADELNÍ HRY

Ronaj Gabriel: *Sluneční píseň* . . . . . Kč 2·—
Ronaj Gabriel: *V městě* (Rozebráno)
Střížovský František: *Mariánský sloup* . . . . . Kč 7·80

ROČNÍKY REVUE „ARCHY"

od roč. V. 1917 až r. XVIII. 1930

ROČNÍKY ČASOPISU „OBZOR RODINNÝ"

od roč. II. 1920 až roč. V. 1923

Členové Družiny mají právo na 20% slevy.

D

Nová kniha Družiny literární a umělecké!

Dovolujeme si upozorniti na současný skoro román dra Františka Odvalila *„Kavky na věži"*, který každého svým poutavým obsahem plně zaujme. Přečtete si jej jistě s uspokojením. Krámská cena knihy je 20 Kč 60 hal. Ale když byste se stal přispívajícím členem Družiny literární a umělecké, tu za pouhých 27 Kč 60 hal., vedle této knihy byste obdržel ještě dvě knihy a to knihu valašských povídek J. E. Trávníčka *„Tobiáš Bébul"* a literární studii Frant. Dohnala. Tyto knihy tvoří členský podíl za rok 1931.

Vhodným dárkem

jsou i mnohé starší knihy vydané Družinou literární a uměleckou v Olomouci. Upozorňujeme zvláště na cenný román *Dom. Pecky* „Matka Boží v Trní", sborník *„Dante a Češi"*, studii dra *Al. Langa* „Otec pouště sv. Jeronym", básně *Fr. Kašpara* „Zastavené hodiny", *Fr. Odvalila* „Co v duši zaléhalo", *Jana Karníka* „Závětří", *K. Dostála-Lutinova* „Květiny", *Fr. Dohnala* „Studie a profily", *Dominika Pecky* „Assunta" a dra *Huberta Havránka* „Duše Hané".